

Lik Blažene Djevice Marije kod sv. Ivana Pavla II.

Jokić, Blaž

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:442271>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

LIK BLAŽENE DJEVICE MARIJE KOD SV. IVANA PAVLA II.

Diplomski rad

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Ivica Raguž

Student:

Blaž Jokić

Đakovo, 2015.

SADRŽAJ

Uvod	5
1. Redemptoris Mater	7
1.1. Marija usmjerena na Sina	8
1.1.1. Marijina vjera	9
1.1.2. Marijina „noć vjere“ u odnosu na Kristov <i>kenosis</i>	10
1.3. Mediatrix omnium gratiarum	15
1.3.1. Ancilla – Mediatricis	15
1.3.2. Marija nama usmjerena	17
1.3.4. Odnos materinstva u redu naravi i materinstva u redu milosti	19
1.3.5. Marija je Majka Crkve, mariologija u okviru ekleziologije	21
1.4. Redemptoris Mater i smisao Marijanske godine	23
2. Maria, mulier Eucharistiae	24
2.1. Ovo činite meni na spomen	25
2.2. Maria, primum tabernaculum	26
2.3. Marija-Kalvarija-Euharistija	26
2.4. <i>Veliča</i> kao „euharistijski stav“	27
3. Rosarium Virginis Mariae	29
3.1. Papa o molitvi	31
3.2. Krunica, kontemplativna molitva	33
3.2.1. Marijin pogled utisnut u krunicu	33
3.2.2. Krunica kao <i>zakar</i>	34
3.2.3. Učiteljica po krunici	35
3.3. Otajstva krunice označavaju njen kristološki temelj	36
3.3.1. Radosna otajstva	37
3.3.2. Otajstva svjetla	38
3.3.3. Žalosna otajstva	39
3.3.4. Slavna otajstva	39
3.3.4. Antropološki vid krunice	39
3.3.5. Praktične upute o molitvi krunice	41
3.3.6. Ivan Pavao II. i sv. Ljudevit Grigorion Maria de Monfort	44

4. Mulieris dignitatem.....	46
4.1. Žena- <i>Theotokos</i> -službenica.....	47
4.2. Eva-Marija.....	48
5. Mariologija Ivana Pavla II. i mariologija XX. stoljeća.....	49
5.1. Mariologija Hansa Ursa von Balthasara	49
5.2. Mariologija Karla Rahnera.....	51
5.3. Ivan Pavao II. u odnosu sa Rahnerom i Balthasarom	54
Zaključak	55
Literatura	57

Sažetak

Prošlo stoljeće za Crkvu bilo je vrijeme borbe; borbe za vlastitu egzistenciju i identitet. U tom vremenu Bog Crkvi rađa istinskog pastira, jer je 1978. za Petrovog nasljednika izabran krakovski biskup, Karol Józef Wojtyła, koji je uzeo ime Ivan Pavao II. Osoba pokojnog Pape povezuje se uz mnoge teme koje su vezane za moderna previranja, mnogima od njih je darovao svoj veliki obol. Etika, bioetika, moral, socijalni nauk Crkve, pitanje Crkve u suvremenom svijetu i još mnoge druge teme spadaju u opus Papina djelovanja. Ipak, posebno mjesto u mislima i srcu Pape nalazi se Marija, Majka Isusova. Kako današnja mariologija pliva između dva pola: sentimentalnog, koji najčešće pripada širokim masama te krajnje racionalnoga, bliskog nekim teološkim krugovima, što je pridonijelo određenom zaboravu mariologije. Svrha je ovoga diplomskog rada predstaviti lik Isusove Majke u misli Ivana Pavla II. izbjegavajući te dvije krajnosti.

Rad se temelji na službenim dokumentima koje je Papa napisao u vremenu svoga pontifikata. Prvi dio rada bavi se dogmatskim mjestom Marije u Crkvi. Pokušava pojasniti gdje je Marija u odnosu na Sina, Crkvu, Božji narod, s posebnim naglaskom na Marijino posredništvo u milosti.

Drugi dio rada bavi se ponajprije molitvom; najdražom molitvom pokojnog Pape- krunicom. O ovom se dijelu rada krunicu predstavlja kao duboko kontemplativnu molitvu koja nije samo za neke staleže u Crkvi nego je primjerena i kleru i laicima. Rad završava usporedbom mariologije Ivana Pavla II. naspram mariologije Hansa Ursa von Balthasara i Karla Rahnera.

Ključne riječi: Blažena Djevica Marija, Ivan Pavao II., Crkva, milost, mariologija, krunica

Summary

The last century was a time of struggle for the Church; a struggle for its own existence and identity. During that period God has provided for His Church a true shepherd; in 1978 Karol Józef Wojtyła, a bishop of Krakow, was elected for Peter's Successor and has taken the name John Paul II. The figure of the late Pope is related to various subjects connected to modern ferment and he has given his contribution to many of them. Ethics, bioethics, moral, Catholic social teaching, the issues of the Church in the contemporary world and many other subjects are a part of the Popes opus. However, Mary, Mother of Christ, holds a special place in Pope's mind and heart. Modern mariology is divided into two radical views, the sentimental one, which normally belongs to the masses, and the extremely rationalistic one, close to some theological circles, which has contributed to its lesser usage in theology. The purpose of this thesis is to present the figure of Virgin Mary from the pen of John Paul II, avoiding the mentioned extremes.

This work is based on the official documents written by the Pope during the time of his pontificate. The first part focuses on the dogmatic position of Mary in the Church. Its attempt is to address the relation between Mary and the Son, the Church, the people of God, with a special emphasis on Mary's mediation of grace.

The second part of the thesis applies mainly to prayer; specifically the Pope's dearest prayer, the rosary. The rosary is presented as a deeply contemplative prayer, which is not reserved to specific classes in the Church, but is appropriate to both the clergy and the lay people. The work is concluded with a comparison between the mariology of John Paul II and the mariology of Hans Urs von Balthasar and Karl Rahner.

Key words: Blessed Virgin Mary, John Paul II, the Church, grace, mariology, the rosary

Uvod

Ne postoji osoba koja je uzdignuta na čast oltara ili koja je umrla na glasu svetosti, a da se njezin život nije povezivao s jedinstvenom osobom u povijesti spasenja, Blaženom Djevicom Marijom. Kroz povijest Crkve teolozi su o Mariji raspravljali, svetcima je na poseban način častili i stavljali na pijedestal gotova božanstva, a široke mase ponizno molile i tražile Njezin zagovor. Doista, nema osobe o kojoj je toliko teško govoriti i misliti kao o Isusovoj Majci. Jedna od osoba uz koju se u proteklom razdoblju posebno veže osoba Blažene Djevice jest pokojni papa Ivan Pavao II. Od rudarskih dana preko odlaska u bogosloviju pa do pontifikata i atentata, Marija je uvijek bila u mislima pokojnoga Pape. Stoga će se u ovome radu pokušati predstaviti lik Blažene Djevice Marije u životu i djelima Ivana Pavla II. Rad se ponajprije zasniva na dvjema enciklikama i dvama apostolskim pismima koja je Papa objavio tijekom svoga pontifikata, a koja su vezana uz osobu Majke Božje. Rad je podijeljen na pet dijelova.

U prvom dijelu rada predstavljena je enciklika *Redemptoris Mater*, objavljena 1987. povodom najave Marijine godine. Ovdje će se pokušati predstaviti gdje je Marija u odnosu na Isusa Krista. Važan trenutak Marijina bića usmjerena prema Sinu je vjera, zato će ovoj temi biti posvećen veliki dio prvog poglavlja, posebno se osvrćući na Papino tumačenje evanđelja po Luki (usp. Lk 1-2). Vrhunac te vjere za Papu predstavlja Marijina noć vjere, trenutak u kojem se ispunja Šimunovo proročanstvo (usp. Lk 3, 25). Osim vjere, druga velika tema koja je Papi bitna je pitanje milosti, tj. pitanje Marije kao posrednice svih milosti. Bit će predstavljeno gdje Papa vidi Marijino mjesto između nas i Isusa.

U drugom dijelu rada predstavljena je enciklika *Ecclusia de Eucharistia*, koju Papa 2003. upućuje biskupima, prezbiterima, đakonima te zavjetovanim osobama o odnosu euharistije i Crkve. Za razliku od velike većine današnjih rasprava o euharistiji, koja su često puta suhoparna i racionalna, Papa ovaj misterij vjere predstavlja na potpuno jednostavan način, uzimajući odmak od krutih teoloških rasprava. U ovom dijelu radu, koji nije isključivo mariološki, predstavljen je lik Isusove Majke naspram euharistije. Bit će prikazano gdje Papa vidi Marijin lik u vremenu prve Crkve te kako je ona doživljavala riječi: „Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje.“ Papa naglašava da je Marija ušla u prispniji odnos sa euharistijom u onom trenutku kada je izgovorila svoj *fiat*, zato će ovdje biti prikazano što za Papu znači da je Marija *primum tabernaculum*. Drugi

dio rada zaključen je Papinim promišljanjem o Marijinom Veliča kao istinskom euharistijskom stavu.

Papin duhovni život nezamisliv je bez krunice, zato će u trećem dijelu rada biti predstavljeno apostolsko pismo o krunici, *Rosarium Virginis Mariae*, koje Papa objavljuje 2003. povodom svojih 25 godina pontifikata. U početku samog promišljanja bit će prikazano nekoliko Papinih misli o molitvi; što je za njega molitva i koju važnost ima u njegovu životu. U nastavku rada predstavljen je svojevrsni Papin protest protiv stereotipnog gledanja na krunicu kao molitvu primjerenu bakama u crkvenim klupama. Za Papu je krunica duboko kontemplativna molitva prikladna za moljenje svakom staležu u Crkvi i ovdje će se posebno osvrnuti na Papino tumačenje grčkog pojma *zakar*. Koliko je Papa bio privržen krunici svjedoči i objava četvrtoga otajstva, otajstva svjetla, stoga će biti predstavljeno i nekoliko misli o otajstvima krunice onako kako ih Papa vidi. Za kraj ovoga odlomka pojasnit ćemo koju ulogu u životu pokojnog Pape ima sveti Ljudevit Grigorion Maria de Monfort i njegovo djelo *Rasprava o pravoj pobožnosti prema Svetoj Djevici*.

Jedna od čestih tema koju je Papa doticao tijekom svojega života je poimanje žene u suvremenom svijetu. Tako 1988. izdaje apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*, progovarajući o dostojanstvu žene u suvremeno doba. U ovom dijelu rada bit će predstavljena uloga Marije u odnosu na modernu ženu, onako kako je Papa vidi. Obradene su teme žene kao Bogorodice, službenice te usporedbu dviju najpoznatijih biblijskih žena, Eve i Marije.

U posljednjem odlomku rada predstavljen je odnos mariologije Ivana Pavla II. naspram mariologije XX. stoljeća. Točnije, naspram Hansa Ursa von Balthasara i Karla Rahnera. Ovdje će rad biti usredotočen na članak teologa Ivica Raguža objavljenog u Bogoslovskoj smotri 2009. pod nazivom *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*.

1. **Redemptoris Mater**¹

Godine 1987. Ivan Pavao II. na blagdan Svete Marije Bogorodice iznenadio je cijelu Crkvu najavom Marijine godine. Tijekom prigodne homilije u Petrovoj bazilici Papa je „odredio“ svojevrsne koordinate i smjernice ove proslave riječima: „Od tebe, Marijo, sve više treba da učimo kako da budemo Crkva na raskrižju tisućljeća.“² Ova misao zvijezda je vodilja Marijine godine te same enciklike. Ovdje se jasno očituje Papina „marijanska“ duša.

Može se reći da Enciklika ima dvije temeljne značajke. Prva je ta da je cijela Enciklika prožeta Marijinim potpunim predanjem Bogu i neumornim pristupom Crkvi za koju se brine. Tu se posebno ističe Marijina vjera kao prototip vjere u Krista kojoj Crkva teži da bi privela sve ljude spasenju. Druga značajka je u bitnome usmjerena na Marijin pogled prema Duhu Svetom: „Crkva, podržana prisutnošću Krista“ (usp. Mt 28, 20) putuje tijekom vremena prema dovršenju vjekova i kroči u susret Gospodinu koji dolazi. No na ovom putu – želi se odmah istaknuti – napreduje i stupa onim istim putem kojim je išla Djeвица Marija koja je napredovala na putu vjere i vjerno sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa.³ U Enciklici se može iščitati svojevrsan krik cjelokupnog čovječanstva (jer Marija je duboko ukorijenjena u povijest čovječanstva) Mariji kroz misao samog Pape.⁴ Papa sva marijanska mjesta u Svetom pismu iščitava onako kako su se ti tekstovi razvijali kroz meditacije i unutarnju dinamiku vjere Crkve u Mariju, posebno očitovanu kroz liturgiju i duboki doživljaj svetaca i učitelja vjere.

Stoga će se ovdje nastojati prikazati Marijin odnos prema Sinu, zašto Papa Wojtyła ne odvađa Majku od Sina, kao niti mariologiju od kristologije te ekleziologije. Poseban naglasak u Enciklici Papa stavlja na ulogu Marijine vjere, tumačeći Sveto pismo naglašava da njezina vjera postaje prototip vjere Crkve te svakog pojedinca. Za njega vjera nije samo čin pouzdanja nego i potpunog predanja volji Sina. Vjera koja toliko ljubi Boga da se potpuno Bogu suobličuje doživljavajući svoj sumrak, kako će se vidjeti kasnije. Drugi dio ovoga poglavlja opisuje Mariju koja je tu kako bi Crkva

¹*Otkupiteljeva Majka*, enciklika koju je Ivan Pavao II. napisao i izdao u Vatikanu 1987., šesta po redu tokom pontifikata. Nadahnuta je prvim stihovima drevne marijanske antifone koja se pjevala u adventsko vrijeme: „Alma Redemptoris Mater“, na hrv. „Plodna Otkupiteljeva Majka“

²B. DUDA, *Marija i Crkva na putu vjere. Uz encikliku „Otkupiteljeva Majka“*, u: *Obnovljeni život*, 43(1988)1, str. 103.

³IVAN PAVAO II., enciklika, *Redemptoris Mater. O blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve na putu*, Vatikan, 25. ožujak., u: *Dokumenti 85, KS, Zagreb, 1987.*, br. 2., Enciklika se kasnije navodi kraticom RM.

⁴Usp. B. DUDA, *Marija i Crkva na putu vjere*, str. 104.-105.

sigurnije koračala Kristovim stopama. U Crkvi se Isusovu Majku, da bi joj se iskazalo poštovanje i čast, često naziva različitim titulima. Za nas su dva vrlo važna, pojmovi Posrednica (*Mediatrix*) i Službenica (*Ancilla*), koji će biti rastumačeni u trećem dijelu rada, kao i ulogu Marije kao Posrednice svih milosti. Posebno će se rad osvrnuti na govor o Njezinu materinstvu, tumačeći ga kroz odnos materinstva u redu milosti i materinstva u redu naravi. Ovo poglavlje završava govorom o odnosu Enciklike i Marijine godine koju je Papa proglasio.

1.1. Marija usmjerena na Sina

U svim ili barem većini današnjih marioloških govora, propovijedi i duhovnih nagovora može se čuti kako se Mariju ne može misliti bez Krista, da je ona put Kristu i da je mariologija u bitnome usmjerena na kristologiju te kako bi misliti Mariju bez Krista bilo ravno herezi. U poslanici Efežanima (Ef 1,3) iščitava se da je Krist izvor svakog blagoslova te je tako i Sam blagoslov u vječnosti. Po Kristu dolazi spasenje za cjelokupno čovječanstvo, ono obuhvaća sve ljude; ovo uvjerenje Crkva čita iz čovjekove bogoslikosti koju iščitava iz knjige Postanka 1, 26. Ovaj plan spasenja obuhvaća sve ljude, ali napose jednu ženu, Mariju, Majku Isusovu, onu koju je Otac odabrao da postane majkom Vječnom Logosu: „Marija se pojavljuje kao sveti šator nad kojim postaje učinkovita skrivena Božja prisutnost.“⁵ Papa na tragu II. vatikanskog koncila ističe da je Marija proročki označena u obećanju koje je dano prvim roditeljima, a očituje se u pobijedi nad zmijom (Post 3, 15). Drugo se obećanje nalazi kod proroka Izaije, koje se odnosi na Marijino djevičanstvo (Iz 7, 14). Ovim dvama starozavjetnim tekstovima Papa daje govoru o Mariji svebiblijsko tumačenje, ne isključujući Stari od Novog zavjeta.⁶

„Zdravo, milosti puna, Gospodin s tobom“, prema Papi ovim riječima Marija na direktan način postaje uvedena u otajstvo Krista. U zazivu „milosti puna“ nalazimo paralelu s Poslanicom Efežanima gdje je duhovni blagoslov namijenjen svim ljudima, a on u sebi nosi puninu koja izvire iz Oca. Taj isti blagoslov se izljuje po osobi Isusa Krista na sve ljude kroz cijelu povijest do svršetka svijeta, naglašavajući kristolikost cjelokupne stvorene stvarnosti. No Papa ističe da se taj blagoslov na poseban i izvanredan način odnosi na Mariju; zato ju je Elizabeta i nazvala „blagoslovljena među ženama.“ „U skladu s kršćanskom mogućnošću štovanja svetaca uopće i s Marijinom

⁵J. RATZINGER, *Kći Sionska*, Verbum, Split, 2008., str. 41.

⁶RM, br. 7.

jednostavnom ulogom u povijesti spasenja i zajednici dovršenih svetaca u Božjem blaženstvu koji čuvaju tu povijest spasenja, Mariju treba da zovu blaženom svi naraštaji (Lk 1,48) jer se u veličanju Božjih djela u njoj na jedinstven način slavi i zahvaljuje za ono jedincato i sveobuhvatno veliko što je Bog uopće učinio čovječanstvu i jer se Božja milost mora priznati u onome što je stvarno učinila i u onome što je kao svoje djelo objavila po Božjoj Riječi.⁷

Marija je vezana uz sam pojam milosti⁸; u biblijskom govoru milost nalazimo kao poseban dar koji svoj izvor ima trojstvenom životu samoga Boga. Marija je tome daru otvorena, ne samo da je bila u konkretnom trenutku otvorena nego ona otvorena ostaje. Anđelov pozdrav kao onaj koja je puna milosti ne odnosi se samo na Marijino izabranje za Kristovu Majku, punina milosti u isto vrijeme označava sve nadnaravne darove kojima je Marija obdarena s obzirom na njeno izabranje i predodređenje da bude Majka Kristova. Ako to izabranje promatramo kao temeljno za samo ostvarenje spasenjskog Božjeg djela, onda sa sigurnošću možemo reći da je Marija posve jedinstvena i neponovljiva osoba u povijesti. Iz ove činjenice proizlazi i jedinstvenost njezina mjesta u otajstvu njezina Sina.⁹

1.1.1. Marijina vjera

Da bi prikazao veličinu Marijine vjere, Papa se u Enciklici služi izvještajem evanđelista Luke koji u prvom poglavlju donosi izvještaj u kojem Marija posjećuje svoju rođakinju Elizabetu koja u podmakloj dobi začne sina (usp. Lk 1,43-46). Potaknuta ljubavlju, Marija dolazi u kuću svoje rođakinje Elizabete. Elizabeta dobro zna tko pred njom stoji: „Ta otkuda mi da Majka Gospodina mojega dođe k meni?“ (Lk 1,43). Ovim riječima ona daje svjedočanstvo Mariji da je ona Majka Gospodinova te da će roditi Mesiju. No za nas je još važnije svjedočanstvo koje izgovara samo dva retka kasnije: „Blažena ti što povjerova da će se ispuniti što ti je rečeno od Gospodina“ (Lk 1,45). Riječi anđelova pozdrava i Elizabetino čašćenje Marije Papa stavlja uz bok jedne drugima. U oba izvještaja uprisutnjuje se važan mariološki element, a to je da Marija uprisutnjuje otajstvo Krista upravo zbog svoje vjere. Marija je u isto vrijeme ona, koja

⁷K. RAHNER, *Marija, majka Gospodinova*, KS, Zagreb, 1990, str. 10.-11.

⁸Milost (grč. *kbaris*) nije posve kršćanski izraz, javlja se u SZ, ali joj je NZ utvrdio misao i dao joj svu njezinu širinu. Izrazom milost označava se novo stanje što ga je uspostavio Isus Krist. Milost je Božji dar koji sadrži sve druge darove, ona je dar njegova Sina. Ona je dar što zrači iz darežljivosti darovatelja i obavlja tom darežljivosti stvora koji ga prima, Bog daje iz milosti, a onaj koji prima nalazi pred njim milost i milje.

⁹Usp. *RM*, br. 8.-9.

je svoju jedinstvenu i neponovljivu zadaću u povijesti spasenja iznutra prihvatila i ostvarila apsolutnim, potpunim i bezuvjetnim pristankom svoje vjere, njezin „da“ je trajan i neopoziv. Činjenica da Elizabeta Mariji priznaje vjeru kojom se Bogu predala za Papu znači da je Marija odgovorila potvrdno onome daru kojeg je primila od Darivatelja.¹⁰

Prikazujući Marijinu vjeru kao prototip vjere Crkve, Papa u Enciklici polazi od stava II. vatikanskog koncila koji u osmom poglavlju dogmatske konstitucije *Lumen Gentium* naglašava da Marija prethodi i predvodi cijelu zajednicu vjernika. Njezina vjera „napreduje“ sve do križa, iako nam ostaje sve bogatstvo Marijina života trajnom tajnom. Marija, koja o samoj sebi nije morala primiti nikakvu posebnu objavu, kao i svaki drugi vjernik bila je upućena na svoje vlastito razmišljanje o svemu što se oko nje zbiva i pred čime se nalazi. Svojim vlastitim iskustvom i biblijskim događajima iz povijesti ona pronalazi put ka sve većem razumijevanju Božjega misterija i njezinog sudjelovanja u istom. Koračajući i probijajući se tim putem vjere, Marija je neponovljivo sačuvala sjedinjenje sa svojim Sinom sve do križa.¹¹

1.1.2. Marijina „noć vjere“ u odnosu na Kristov *kenosis*

Misliti da je Marija tijekom svoga života bila izuzeta bilo kakvog oblika osobnoga naprezanja da bi došla do spoznaje Boga bilo bi suludo izreći. I njezina je vjera morala napredovati, mučiti se i propitivati (usp. LG 58). Prema Papi, njezina muka vjere može se usporediti s onom mukom koju sv. Ivan od Križa opisuje kao „*noć duše*“.¹² Ovdje se vjera postavlja kao nekakva nevidljiva opna kroz koja Marija treba ući da bi bila jedno s Bogom. Ona napreduje u vjeri kao što njezin Sin napreduje u mudrosti: „Kroz godine skrivena života Isusova u Nazaretu i život Marijin je skriven s Kristom u Bogu po

¹⁰Usp. *RM*, br. 11.-13.

¹¹Usp. B. DUDA, *Marija i Crkva na putu vjere*, str. 103.

¹²Razlog zbog kojega nam Papa donosi usporedbu sa sv. Ivanom od Križa jest njegovo jako dobro shvaćanje procesa kroz koji duša prolazi da bi sa Bogom postala jedno. Njeza se razumije kao jednog od rijetkih mističara koji su mistiku doživljavali ali i razumjeli. „Uzrok zbog kojega je potrebno da duša, da bi došla do sjedinjenja s Bogom, prođe kroz ovu tamnu noć mrtvenja požuda i odricanja užitaka u svim stvarima leži u tom što su sve sklonosti, što ih ima prema stvorovima, pred Bogom sušta tama, te duša dok je njome obavijena nema sposobnosti da bude osvjetljena jednostavnim i čistim svjetlom Božjim, prije negoli je otjera od sebe, jer svjetlo ne može stajati skupa s tamom, prema riječima apostola Ivana: Tama ge ne obuže.“ (Citat prema IVAN od KRIŽA, *Uspom na goru Karmel*, Symposium, Split, 1978., str. 38.)

vjeri.¹³ Taj je napredak na poseban način potpomognut činjenicom da je Marija s Isusom živjela u istoj nazaretskoj kući gdje je svakodnevno gledala kako Krist raste.

Papa tvrdi da se početak Marijine muke vidi već na samom početku Kristova života kada Šimun starac Mariji prorokuje da će poslušnost svoje vjere morati izreći u trpljenju s trpećim Spasiteljem te da će njezino materinstvo dok korača zemljom biti obavijeno mrakom i bolom koji će je kao mač probosti (usp. Lk 2, 35). U ovome proroštvu Papa Wojtyła uočava početak Marijine „noći vjere“ koja je svoje herojstvo doživjela kada se našla pod križem. Križ postaje mjesto savršenog sjedinjenja Majke i Sina. U Kristovoj kenosi¹⁴ koja je najdublja kenosa vjera čovječanstva nalazimo dokaz bezuvjetne ljubavi Božje za čovjeka. Krist koji sam sebe ograničuje, ali njegovim samoograničenjem se ne ograničuje njegovo božanstvo: „Budući da to samoograničenje božanstva biva u apsolutnoj slobodi i jer je djelo ljubavi, ono ne dokida božanstvo Božje.“¹⁵

Stojeći pod križem Marija je svjedok Božje bespomoćnosti. Ljudski gledano, ona je svjedok potpune praznine svake izgovorene riječi o Bogu kao onome koji je tvorac svega i čija je moć neizreciva. Njezin Sin na običnom komadu drveta umire kao najveći razbojnik, u strašnim bolima i mukama, ovdje se mač boli koji starac Šimun prorokuje najdublje usijeca u njeno srce. Jer, njena bol nije uvjetovana samo strašnim mukama nego i još strašnim razdvajanjem.

Papa nam u Enciklici naglašava: „Kako je izvanredna, kako herojska tada bila poslušnost vjere koju je Marija iskazala pred nedokučivim sudovima Božjim.“¹⁶ Marija se posve, svojim umom i voljom predaje, ulazeći vjerom u prostor duha koji joj je tajanstven i nedokučiv. Upravo u ovoj bezuvjetnoj vjeri s potpunim i vječnim „da“, ona se savršeno sjedinila s Kristom u njegovoj oplijeni. Po vjeri podno križa ona sudjeluje u zastrašujućem otajstvu oplijene koju sv. Pavao spominje u Fil 2, 5-8: „Po vjeri majka

¹³RM, br. 17.

¹⁴Kenoza-kristološki pojam koji je ukorijenjen i biblijski zasnovan u Fil 2, 7. Kenoza označuje „oplijenu“ sebe samoga, koju je ostvario Sin Božji ušavši u ljudsku povijest do iskustva smrti na križu. Ona se sastoji u izboru vječnoga Sina Božjega da postane čovjekom i da živi kao drugi ljudi: u poniznosti ljudskoga položaja s njegovom baštinom ograničenja, patnje i smrti. Današnja teologija križa (posebno ona koju zastupaju J. Moltmann, E. Jungel i H. U. von Balthasar) pokušava istražiti dubine silaska Božjega Sina i najradikalniji izraz Božjeg suosjećanja ljubavi. (Enciklopedijski teološki rječnik: Sveto pismo, povijest, duhovnost, fundamentalna teologija, dogmatika, moral, ekumenizam, religije, uredio Aldo Starić, KS, Zagreb, 2009., str. 485.)

¹⁵H. U. v. BALTHASAR, *Mysterium Paschale. Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*, KS, Zagreb, 2002. str.22.

¹⁶RM, br. 18.

sudjeluje u otkupiteljskoj smrti Sina.¹⁷ Elizabetino priznanje Mariji da je blažena što je u anđelovu riječ povjerovala, ovdje se, podno križa, u potpunosti ostvaruju. Marija postaje simbolom vjere nasuprot Evine nevjere, život nasuprot smrti.¹⁸ S potpunim pravom može se reći da je Marijina vjera ključ razumijevanja njezine prisne stvarnosti sa Kristom. Ako je ona bila vječno prisutna u otajstvu Kristovu, po vjeri je postala njegova suputnica na zemaljskom putu, rasla je u vjeri, ali u isto vrijeme na diskretan način uprisutnila Krista. To nastavlja činiti i danas. Snagom Kristova otajstva i ona je stalno prisutna među ljudima. Za Papu otajstvo Sina ostaje i trajno otajstvo Majke.¹⁹

Ovdje se može lako upasti u hipotezu da je Marija, u vrijeme smrti i ukopa svojega Sina, bila na neki način unaprijed prosvijetljena i uvedena u misterij Uskrsa. Za Papu je dovoljno znati to da je ona, kao i Isus, bila posve izručena i predana Ocu i njegovoj volji, da čini što mu je milo. Marija u potpunosti nasljeđuje Sina, bila to smrt, bio život:

„Nije svejedno koji križ nosimo, jer svetački trpi tek pravednik koji pati za druge. Takva je i Majka žalosti koja se prva pridružila patnji svojega Sina. Njezina supatnja nije s bilo kim i radi bilo koga, nego suosjeća s Jedincem, najdražim, najljepšim, najsvetijim. Isus joj je sve blago srca, vjerničkog i materinskog, draži od sveg svijeta. Ove jake riječi svojim glagolima izražavaju Marijinu suotkupiteljsku ulogu pod križem.“²⁰

Samo takvim predanjem u noći golgotske vjere Marija može stajati kao uzor Crkve sve do danas. Za Papu je Marija upravo po takvoj vjeri vječni uzor i nadahnuće Crkve putnice, koja u tijeku vremena putuje prema dovršenju svega. Na tom putu Crkva kroči istim onim putem kojim je išla i Djevica Marija, napredujući na putu vjere, vjerno čuvajući svoje jedinstvo sa Sinom sve do križa.²¹

¹⁷RMV, br. 19.

¹⁸„*Smrt po Evi, život po Mariji.*“ -ovom sintagmom su se najčešće koristili oci u prvim vremenima Crkve, kao što su Irenej Lyonski, Efrem Sirijski, Didim Slijepi, Ćiril Aleksandrijski, Atanazije Veliki i mnogi drugi, internetska stranica <http://www.zvonik.rs/arhiva/1432/ZV16.html>, pristupano datuma; 31. 10. 2014.

¹⁹Usp. RM, br. 19.-20.

²⁰A. WEISSGERBER, „*Evo ti Majke!*“, Provincijal Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1987., str. 172.

²¹Usp. B. DUDA, *Marija i Crkva na putu vjere*, str. 110.

1.2. Marija pomaže Crkvi hodočastiti

Bog Otac kroz povijest Izraelskog naroda pripremao je te u jednom povijesnom trenutku posredstvom svoga sina Isusa utemeljio Crkvu da svima bude vidljivi sakrament spasenja. Drugi vatikanski sabor govori o Crkvi na putu slijedeći starozavjetnu sliku naroda koji putuje (hoda) kroz pustinju. Hod ima svoje izvanjsko i unutarnje značenje. Izvanjsko, da je vidljivo u vremenu i prostoru u kojem se konkretna povijest odvija. No, puno važnije je unutarnje značenje hoda za Crkvu; to je put vjere kojom Crkva snagom uskrsloga Krista hodočasti u snazi Duha Svetoga. Upravo u tom nutarnjem hodu Crkve Papa uočava Mariju kao onu koja je hodila i napredovala na putu vjere te tako postala zvijezda vodilja cijeloj Crkvi. Ona stoji među vjernicima kao ogledalo u kojem se savršeno zrcale veličanstvena djela Božja.²²

Na dan Duhova započinje hodočašće Crkve i na tom putu Marijina prisutnost je od velikog značaja. Nalazimo je usred apostola u dvorani Posljednje večere kako moli za dar Duha Svetoga. No, Marijin hod je duži negoli svih koji se u dvorani nalaze. Ona im na određeni način prethodi, ide pred njima. U dvorani se susreću i isprepleću dva puta vjere, Marijin put i put vjere rane Crkve, stoga Papa ističe: „Crkva je dakle od prvog trenutka gledala Mariju kroz Isusa kao što je i Isusa gledala kroz Mariju.“²³ Marija tako postaje jedinstveni svjedok Isusova života kako na početku djelovanja Crkve, tako i sada. Njezina povezanost sa misterijem Krista je također i uska povezanost s misterijem Crkve. Na Kristovo se otajstvo zato nadovezuje slava njegove majke koju Crkva posebno ističe kroz štovanje Marije kao *Theotokos*. U tom je štovanju uvijek uključena pohvala Marijine vjere, oni koji kroz sva pokoljenja primaju s vjerom otajstvo Krista, oni ne samo da se obraćaju s poštovanjem Mariji i štuju je kao svoju majku nego traže od Djevice da ih vodi na putu vjere. Upravo u ovom živom sudjelovanju u Bogorodičinoj vjeri Papa uočava Marijinu osobitu prisutnost na hodočasničkom putu Crkve kao naroda Božjeg na zemlji. Zato njezina vjera po djelovanju i svjedočanstvu Crkve postaje vjerom naroda Božjeg na putu: „To je vjera koja se prenosi u isti tren spoznajom i srcem, a postiže se i stalno ponovno osvaja molitvom.“²⁴ U svom pastoralnom radu Crkva zato opravdano gleda u Onu koja je Krista rodila, da se po Crkvi rađa i raste Isus u srcima vjernika. Ona je tako nazočna u

²²Usp. *RM*, br. 25.-26.

²³*Isto*, br. 26.

²⁴*Isto*, br. 28.

poslanju Crkve. Ova je nazočnost prisutna na mnogo načina, posjeduje i veliki djelokrug: po vjeri i pobožnosti vjernika, po tradiciji kršćanskih obitelji, „domaćinskih crkava“, po župama, redovničkim zajednicama, svetištima u kojima se traži susret sa Majkom Gospodinovom. Moglo bi se govoriti o nekakvom geografskom obliku vjere i marijanske pobožnosti koja obuhvaća sva ta mjesta.²⁵

Isusova Majka pokazuje Crkvi put vjere koju Crkva mora shvaćati kao Božji dar koji primaju oni koji su duhom siromašni (usp. Mt 5, 3), a svjedoče je u odanom predanju i u poslušnosti koja po sebi može biti teška jer se više sluša Boga nego ljude ili sebe samoga. Takva vjera u sebi nosi Božju riječ koja je za Crkvu dragocjena. Ispovijest Izraelove vjere sastojala se u psalmima; hvalospjevima Bogu. U Lukinu evanđelju nalazimo Marijinu pjesmu vjere koja vodi do veličanja Boga, vjere koja vodi do klanjanja u duhu i istini. Ta je pjesma Marijino povezivanje starog i novog Jeruzalema. Papa Marijin proročki Magnifikat naziva „Pjesma Crkve na hodočasničkom putu“ slaveći i priznavajući djelo Božjeg spasenja. Pri tome si Crkva posvješćuje da je Bog onaj koji spašava i izbavlja. U potpunoj ovisnosti o Bogu i u potpunoj vjeri u njega, Marija postaje savršena slika slobode i oslobođenja čovječanstva i kozmosa.²⁶

U liku Djevice iz Nazareta otvorio se unutarnji prostor koji Vječni Otac ispunja puninom svojih blagoslova, to je prostor novog i vječnog Saveza. Taj prostor jest Crkva koja je u Kristu sakrament jedinstava s Bogom i jedinstva cijelog ljudskog roda. Marijina dinamika življenja diktira dinamiku života Crkve koja hodočasti, ona se pojavljuje kao svjetionik brodu (Crkvi) koja ploveći po moru (ovozemaljskom životu) putuje prema svojoj luci (Vječnosti).

²⁵Usp. *RM*, br. 26.-28.

²⁶Usp. ŠVICARSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Marija. Pastoralno pismo*, u: Dokumenti 94, KS, Zagreb, str. 88.

1.3. Mediatrix omnium gratiarum

1.3.1. Ancilla – Mediatricis

Među svim naslovima koji se pridodaju Mariji u crkvenom bogoslužju, posebno se ističe titul „*Posrednica*“; taj je naziv napose istaknut na Drugom vatikanskom saboru u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi, u osmom poglavlju.²⁷ Sv. Pavao u svojim je poslanicama isticao da je samo jedan posrednik između Boga i ljudi, a to je Isus Krist koji sebe samoga daje za naše grijehе (usp. 1 Tim, 5-6). Zato su se oko Marijina posredništva kroz povijest vodile velike rasprave, postavljajući pitanje na koji je to način Marija posrednica. I mnogi su koncilski oci bili oprezni oko ovoga naziva Marije da se ne bi zasjenilo ime jednoga Posrednika, njezina sina Isusa.

Pozivajući se na *Lumen Gentium*, da bi rastumačio ovaj pojam, Papa u svojoj Enciklici naglašava da Marijina materinska uloga prema ljudima nikako ne ugrožava Krista kao jedinog posrednika, nego pokazuje svu njegovu snagu. To je posredništvo u Kristu koje Karl Rahner tumači ovim riječima: „Pa ako unatoč tome u svojim molitvama, svome štovanju i svome pouzdanju prostodušno, rado i s veseljem Mariju nazivamo našom Posrednicom, onda ta riječ mora imati sasvim drugačije značenje od onoga, kad s Pismom, Gospodina priznajemo našim jedinim Posrednikom.“²⁸ Zato Crkva primarno naučava da sav spasonosni utjecaj Blažene Djevice ne proizlazi iz nekakve nužnosti, nego proizlazi iz preobilnosti Kristovih zasluga. Ovaj spasonosni utjecaj podržava Duh Sveti. On se u Djevičinu životu odvija progresivno, naime, Duh Sveti kao što je Mariji darovao početak bogomaterinstva tako je i dalje podržava u njezinoj brizi prema Crkvi. Zato je Marijino posredništvo usko vezano s njezinim materinstvom. To je specifično materinsko obilježje koje Mariju izdiže iznad posredovanja kojega mogu imati druga stvorenja koja na različite, ali uvijek podređene načine sudjeluju u jedinstvenom posredništvu Kristovu:

„Marijin doprinos spasenju ne svodi se na majčinstvo samo u biološkom smislu. Svako istinsko ljudsko materinstvo pretpostavlja aktivno i svjesno sudjelovanje majke. U svjesnom Marijinom materinstvu odražava se njezina vjera: njezin bezuvjetni „da“ Božjem naumu o njoj kao majci Mesije.“²⁹

²⁷Ipak se pojam „*Posrednica*“ ne želi povezati sa nekom posebnom teologijom posredništva, nego ga Koncil samo stavlja među druge naslove priznate Mariji.

²⁸K. RAHNER, *Marija, majka Gospodinova*, str. 65.

²⁹I. J. ALVAREZ, *Marija iz Nazareta, Djevica i Majka. Pastoralne upute u povodu VIII. mariološkog i XV. Marijanskog međunarodnog kongresa u Zaragozi, 1979.*, u: Dokumenti 57, KS, Zagreb, 1980., str. 21.

Zato Papa Wojtyła naglašava da je Marijino posredništvo suradničko posredništvo. Koncilska mariologija nam potvrđuje ovakvo tumačenje, ističući da je Marijino materinsko posredništvo kao suradničko sudjelovanje na jedinom izvoru, izvor koji je posredništvo samoga Krista (usp. LG 62). Njezino materinstvo prožeto je zaručničkim stavom „službenice Gospodnje“. U toj temeljnoj činjenici, da je ona Majka Sina Božjega, krije se i njezina otvorenost osobi Sina, svem njegovom djelovanju i poslanju. U otvorenosti Sinu, Marijino materinstvo doživljava svojevrsnu pretvorbu, ona, ispunjavajući se sve više ljubavlju prema Kristu, ispunja se i ljubavlju za sve one koje se Kristovo poslanje tiče. Po toj (horizontalnoj i vertikalnoj) ljubavi ona na sasvim poseban način ulazi u jedinstveno posredništvo između Boga i ljudi.³⁰

Ako gledamo Mariju od samih početaka Kristova života, onda možemo reći da ona prva ima iskustvo Kristova posredništva. Već je u trenutku navještaja bila nazvana „*milosti puna*“, za Papu takva punina milosti već ju je unaprijed osposobila za suradnju s Kristom, jedinim posrednikom spasenja: „A ta je suradnja upravo samo njezino posredništvo, podređeno Kristovu posredništvu.“³¹ Njezino posredništvo posebno je i iznimno, u potpunosti utemeljeno na punini njezine milosti, milosti koja se progresivno očitovala kroz potpuno raspoloženje Marijina predanja kao službenice Božje (*Ancilla*). Zbog njezina potpunog nutarnjeg predanja kao sluškinje, Krist joj je omogućio da postane majka u redu milosti. Njezino posredništvo ne prestaje ni nakon Uskrsnuća i Uzašašća, u prostoru Posljednje večere, u vremenu iščekivanja dolaska Duha Svetoga, ona je među učenicima bila prisutna kao Majka proslavljenog Sina. Sin ostavlja Majku da bude majka Crkvi koja se rađala. U ovoj činjenici Marijine prisutnosti u počecima očitovanje Kristove Crkve, Papa Wojtyła uočava posebnu povezanost Marije i Crkve. Na Crkvu, koja je bila plod križa i uskrsnuća Isus Krista, se proširilo Marijino materinsko darivanje jer njezino potpuno predanje Sinu ostaje i predanje za one za koje Sin daje život: „Marija kao milost prima i svoje osobno spasenje i moć da pomogne drugima u spasenju.“³² Nakon Kristova uzašašća Marijino posredništvo ostaje u Crkvi kao materinsko posredništvo, ona trajno zagovara za sve svoje sinove i kćeri, Majka na taj način surađuje na spasenjskom djelu Sina Otkupitelja. Materinsko posredovanje, ukoliko je Marija sluškinja Gospodnja, po otkupiteljskoj smrti Sina doseglo je sveopću dimenziju iz razloga što to otkupiteljsko djelo obuhvaća sve ljude. Papa ističe da

³⁰Usp. *RM*, br. 38.-39.

³¹*Isto*, br. 39.

³²I. J. ALVAREZ, *Marija iz Nazareta, Djevica i Majka.*, str. 38.

Marijina suradnja sudjeluje na podređen način u onoj općoj sveobuhvatnosti posredništva samog Otkupitelja koji ostaje jedini posrednik. Ona, nakon uznesenja ne napušta tu ulogu, nego nastavlja zagovarati za svoju djecu. Na taj način Njezino materinstvo neprestano traje u Crkvi. Zato Crkva u svojoj pobožnosti i molitvi ne prestaje zajedno sa svim generacijama kršćana od prvih vremena Mariju častiti veličanstvenim titulima kao nikoga prije i nikoga poslije nje u povijesti spasenja.³³ Svojim podređenim posredovanjem Marija, koja je već uznesena na nebo, na neponovljiv način doprinosi jedinstvu Crkve koja hodočasti na zemlji i proslavljene Crkve. Budući da je sa Sinom posebno sjedinjenja u njegovom prvom dolasku, zbog svoje trajne suradnje ona ostaje sjedinjena sa Sinom u iščekivanju drugog Dolaska. S ovakvom uzvišenom ulogom, povezan je i misterij Marijine slave. LG naglašava da ja Marija proslavljena kao „*Kraljica Svemira*“ (Usp., LG 36), ona koja sebe naziva sluškinjom Gospodnjom ostaje kroz zemaljski život poslušna onome što taj naziv znači. Takvim oblikom života Djevice potvrđuje da je prva i potpuna učenica Krista koji svojim vlastitim poslanjem utire put načinu kako služiti. Marija je postala prva među onima koji služeći Isusu i drugima, svojom poniznošću dovodi svoju braću i sestre Kralju, kojemu pojam služenja³⁴ znači kraljevanje. Marija ima stav kraljevske slobode, koji je stav mnogih Kristovih učenika, služiti za Mariju znači kraljevati.³⁵

1.3.2. Marija nama usmjerena

Vjera Crkve nam preko Marije jasno daje do znanja da kršćanstvo nije nekakav zbir ideja, ono je više nego sveukupnost etičkih vrijednosti, ono je konkretna osoba, Isus Krist. Iz svega gore već rečenog sa potpunim pouzdanjem može se ustvrditi da u liku Majke koja je rodila Vječnu Očevu Riječ mi ljudi pronalazimo sigurnu posrednicu, „most“ koji nas približava toj osobi, Kristu. Marija nas po svome materinstvu približava

³³„Od prvog stoljeća vjernici su u Mariji vidjeli uzor kršćanskoga života. Asketi i djevice uzimali su si uvijek djevičansku Majku Isusovu za ideal svoga života i poslanja u Crkvi...Po uzoru Marije Crkva bi trebala rasti u dušama.“ (Citirano prema ŠVICARSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Marija. Pastoralno pismo*, str. 61.) Neki od titula kojima Crkva kroz povijest časti Majku Gospodinova; Odvjetnica, Pomoćnica, Pomagačica, Posrednica, Majka nad majkama, Kraljica Svemira

³⁴Pojam služenja u mnogo čemu je ne popularan pojam. Njim se želi nekoga podrediti nečemu ili nekome, on u sebi također nosi negativnu konotaciju drugorazrednosti (bilo u društvu, bilo u unutarljudskim odnosima) kojom se želi klasificirati različite ljude i službe. Marijin život nam donosi potpuni preokret u razumijevanju služenja, to je „*služenje u slobodi*“. Marijino služenju izlazi iz okvira svijeta u kojem se nalazi, ona u potpunoj slobodi prihvaća služiti, sebe podređuje sa svijesti da jedino njezino podređivanje može očitovati volju koju Otac ima za nju. Marijina je sloboda, sloboda od sebe, da bi bila sloboda za Boga.

³⁵Usp. *RM*, br. 39.-41.

Sinu, njezino majčinstvo spona je nas i Krista, ona je osoba nama bliska jer je jedna od nas. Unutar Kristova otajstva ona zauzima jedinstveno i neponovljivo mjesto. Ona je primila Krista kao naše spasenje, s njim je surađivala, dok je rastao u spoznaji u nazaretskoj obitelji. Marija posreduje za naše spasenje, njezina punina milosti, njezina vjera, njezina suradnja na djelu Krista Spasitelja, jest plod jedinstvenog otkupiteljskog djela samoga Krista. I ako je Marija jedinstvena, ona nije neka autonomna osoba koja postoji za sebe samu, ona je u bitnoj zavisnosti o Kristu. Papa nam jasno naglašava da princip egzistencije nazaretske Djevice jest njezin Sin. Zato nitko drugi ne može toliko zorno pokazati Krista, doli ona u čijoj je utrobi začet, pred čijim je očima rastao i u čijem je krilu pronašao sigurnost. Crkva zato s pravom tvrdi je Marija najsjajinja zvijezda vodilja na putu nasljedovanja Krista.³⁶

Papa ističe da je Bogorodica tip Crkve i vjernika kakvu Otac želi. Ona kao sluškinja ostaje savršeno vjerna osobi Oca. Kao Majka ostaje trajno vjerna Sinu Očevu. Iz ovih dviju činjenica Crkva očituje svoje štovanje koje se prema Mariji posebno očituje u nazivu *Bogorodica*³⁷. Ovim pojmom se izražava duboka veza Majke Isusove i Crkve. Zato Papa ističe da je Isusova Majka trajno prisutna u otajstvu Crkve, isto kao što je prisutna i u otajstvu Krista samoga i to upravo pod vidom uzora, pralika: „Kao što je Marija u službi misterija utjelovljenja, tako je i Crkva u službi misterija posinovljenja po milosti. Crkva nije samo majka, nego i zaručnica koja čuva vjeru obećanu Kristu, kao i vjeru primljenu od Krista po primjeru Marije koja je sve spasonosne događaje i riječi čuvala u svom srcu i o njima razmišljala.“³⁸ Možemo reći da Crkva svoje vlastito materinstvo crpi iz Marijina materinstva, Marija uči Crkvu kako biti majka. Promatramo li Crkvu kao sakrament, zbog svog tijesnog sjedinjenja sa Bogom, onda je ona to upravo po svome materinstvu, koje po Duhu Svetom rađa novi i besmrtni život djece u Kristu. Crkva je po Marijinu primjeru i djevica vjerna svome zaručniku, ona je Kristova zaručnica, kako nam to govori novozavjetna ekleziologija sv. Ivana i sv. Pavla (usp. Ef 5, 21-33; Kor 11, 2; Otk 21, 9). Ona kao zaručnica čuva polog vjere koji joj Krist povjerava, tako se zaručnica potpuno predaje zaručniku. Ovakav oblik zaručništva, po

³⁶ Usp. *RM*, br. 40.

³⁷ grč. Theotokos

³⁸ R. PERIĆ, *Prikaz Enciklike Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, u: *Crkva u svijetu*, 22(1987.)1, str. 272.

uzoru na Djevicu iz Nazareta postaje izvor posebne duhovne plodnosti Crkve, ono je izvor samog materinstva Crkve u Duhu Svetome.³⁹

Papa naglašava da između Marije i Crkve postoji odnos uzora; Crkva se uspoređuje sa Marijom i nastoji njoj biti slična. U tome nasljedovanju Crkva želi sačuvati potpunu vjeru, nadu i ljubav na isti način kao što to čini Marija: „Marija je dakle prisutna u otajstvu Crkve kao uzor, model.“⁴⁰ Otajstvo Crkve očituje se i u tome da ona svojim navještajem rađa i ljude za novi život, to je materinstvo po Duhu Svetome. Tu Marija nije samo model, uzor ili nekakav pralik, ona je mnogo više, majčinskom ljubavlju ona surađuje u preporadanju i oblikovanju sinova i kćeri Majke Crkve. Papa ističe da se materinstvo Crkve ostvaruje i po Marijinoj suradnji, ne samo po Mariji kao uzoru i modelu. Stoga je njezino materinstvo duhovno materinstvo, koje je nastalo u dubinama vazmenoga otajstva: „To je materinstvo u redu milosti: Marija nam moli dar Duha Svetoga koji podiže nove sinove Božje, spašene po žrtvi Kristovoj.“⁴¹ Ovo njezino materinstvo Crkva napose živi u svetoj Gozbi, u liturgijskom obliku slavlja otajstva otkupljenja: „Marijino je materinstvo na poseban način življeno na svetoj gozbi, euharistijskom slavlju misterija otkupljenja. Tu je nazočno pravo Tijelo Isusovo, rođeno od Djevice Marije. Zato je Marija vođa vjernike k Euharistiji.“⁴²

1.3.4. Odnos materinstva u redu naravi i materinstva u redu milosti

U bit samog materinstva spada odnos prema osobi djeteta, ono je uvijek jedinstven i neponovljiv, bilo odnos majke prema sinu, bilo sina prema majci. No što je s majkom više djece? Njezin odnos sa svakim djetetom odaje bit njezina materinstva. Svako je njezino dijete rođeno na neponovljiv i jedinstven način, ta jedinstvenost i neponovljivost vrijedi kako za dijete, tako i za majku. Zato je svako dijete okruženo onom majčinskom ljubavi na kojoj se kasnije temelji njegov odgoj i sazrijevanje u kasnijem životu. Iz ovoga primjera Papa slijedi određena paralelu da materinstvo u redu milosti ima elemente materinstva u redu naravi, za nas bitan odnos sina i majke: „Postoji neka analogija između majčinstva u redu naravi i materinstva u redu milosti. Kao što naravna majka može imati mnogo djece i svakom je djetetu prava majka s punom majčinskom ljubavi, tako i Marija, majka u redu milosti ljubljenom učeniku, postaje milosnom majkom svakom kršćaninu koji je želi uzeti k sebi, kao što je to i Ivan

³⁹Usp. *RM*, br. 42.-43.

⁴⁰*Isto*, br. 44.

⁴¹*Isto*, br. 45.

⁴²R. Perić, *Prikaz Enciklike Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, str. 273.

učinio.⁴³ Ova nam misao daje mogućnost da bolje razumijemo Kristovu oporuku koju je na Golgoti dao Mariji, Krist njezino materinstvo izražava u singularu, u odnosu na jednog konkretnog čovjeka riječima: „*Evo ti sina!*“ (usp. Iv 19, 26). U tim riječima Papa uočava marijansku dimenziju života u Kristu, ne samo Ivana kojem je sama riječ direktno upućena. Trpeći Krist povjerivši majku učeniku i učenika majci, daruje Marijino materinstvo kao osobni dar svakom čovjeku.⁴⁴

„Podno križa započinje ona izvanredna povjera čovjeka Majci Kristovoj koja je u povijesti Crkve bila prakticirana i izražavana na više načina. Kad isti apostol i evanđelist, pošto je donio riječi što ih je Isus izgovorio na križu svojoj majci i njemu samome, dodaje: „I od toga časa uze je učenik k sebi“ (Iv 19,27), onda time očigledno želi reći da je učeniku dodijeljena uloga sina te se odsad brinuo za Majku svog ljubljenog Učitelja. A budući da je Marija bila dana za majku baš njemu osobno, ta tvrdnja, makar samo neizravno, ukazuje na sve ono što izražava intiman odnos sina prema majci.“⁴⁵

Cijeli odnos majčinstva Papa ovdje stavlja u jedan pojam, povjera. Ona je odgovor ljubavi jedne osobe, a na jedinstven način ljubavi majke. Marijanska se dinamika života učenika na poseban način očituje po činu sinovske povjere Majci Božjoj koja je započela s oporukom na Golgoti. Kršćanin koji se sinovski povjeri Mariji i poput Ivana uzme je sebi, tj. uvede je u cijeli prostor svoga života, u prostor svoga „ja“, ulazi u ozračje majčinske ljubavi kojom se Marija brine za braću svoga sina. Ovakav odnos, povjera Majci, ne samo da ima svoje udioništvo Kristu nego je u konačnici i usmjerena na njega. Ona svojom majčinskom i zaručničkom ljubavlju djelotvorno pokreće one koji joj se kao djeca povjeravaju. Marijanska zahvaćenost unutar kršćanskog života ima svoje jedinstveno značenje kada je riječ o ženi, njezinom položaju i poimanju. Ženstvenost (*mulierositas*) se na poseban način nalazi u odnosu prema Majci Otkupiteljevoj. Osoba Marije iz Nazareta izražava važnost žene samim tim što Bog, u svome utjelovljenu, u potpunoj slobodi se predaje aktivnom služenju žene: „Možemo stoga ustvrditi da žena u promatranju Marije nalazi tajnu kako da dostojno živi svoje

⁴³R. Perić, *Prikaz Enciklike Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, str. 273.

⁴⁴Majka se posve podređuje Sinu, ne samo da prihvaća odnos sa Sinom na način koji Sin hoće, nego se podređuje i njegovoj volji da raspolaže sa njezinim materinstvom kako on hoće. Marija tako postaje trajni poklon Crkvi. Riječi „*Evo ti Sina*“ često se može čuti da su upućene svećenicima, no papa ih usmjerava svakom čovjeku. Marijino je materinstvo dar Sina svakom od nas. Na grčkom „*eis ta idia*“, ne želi se ovdje samo izraziti da je Ivan prihvatio da se brine za Mariju, za prehranu i smještaj u njegovom domu. Nego označava zajedništvo života koje nastaje između njih dvoje snagom riječi što ih Krist izgovara na križu.

⁴⁵RM, br. 45.

ženstvo te ostvari svoje istinsko promaknuće.“⁴⁶ U Marijinu duhu Crkva pokušava promatrati u svakoj ženi ljepotu koja je odsjaj najdubljih osjećaja što ih ljudsko srce može imati, a to su potpuna sebedarje, spremnost na žrtvu iz ljubavi koja može odoljeti i najtežim bolima, neumornost u vjernosti. A napose sposobnost da uvijek pronade riječ, način kako da za ohrabrenje, utjehu ili prijekor. Ovakvih primjera kroz povijest ima pregršt, sv. Monika kao jedinstveni primjer. Za Papu Marijino majčinstvo ostaje odgojno majčinstvo, ona odgaja Kristovu braću, kao što majka odgaja svoju djecu.⁴⁷

1.3.5. Marija je Majka Crkve, mariologija u okviru ekleziologije

Kompendij katoličke mariologije kao misao vodilju za ekleziološki govor o Mariji poziva se na blaženog Izaka, opata samostana Stella. On za odnos Marije i Crkve kaže da su to jedna i mnoge majke, jedna i mnoge djevice. I Marija i Crkva su začele po istom Duhu, bez požude, obje su bez grijeha porodile potomstvo: „Jedna je bez grijeha porodila tijelu Glavu, a druga je otpuštanjem svih grijeha porodila Glavi tijelo.“⁴⁸ I Marija i Crkva su majke Kristove, ali jedna bez druge kao da ne rađaju čitavog Krista. Ono što se prepisuje Mariji vrijedi i za Crkvu, obje su vjerne zaručnice Božje Riječi. Krist u Marijinu krilu boravi devet mjeseci dok u krilu Crkve do svršetka. Zato se Mariju ne smije promatrati izvan Crkve, no isto tako niti iznad Crkve; ona je od početka do kraja Crkve član iste, no na izuzetan način. U Mariji Crkva prepoznaje misterij svoga poziva, prihvaćanja Riječi Očeve. U svojoj providnosti Bog je izabrao Mariju kao djevicu i majku da bude slika i početak same Crkve kao Božjeg naroda (*ecclesia Kyriou*). Ona kao zaručnica obdržava čistoću na koju je Krist poziva, dok kao majka održava sjedinjenost i u vjeri trajno predanje Kristu poput Marije, Papa ističe: „Zato je Marija majka Crkve, a Crkva majka svih koji vjeruju: onih koji su *sancti in via* i onih koji su *sancti in patria*.“⁴⁹ Bogorodica koja je tjelesno bila majka Kristova iz tjelesnog majčinstva prelazi u sveopće i duhovno majčinstvo. Ona tako povezuje povijest spasenja prije, za vrijeme i poslije Krista. Tako je ona zadnja etapa SZ-a, početak Novog i najsavršeniji ud Crkve. Marija prethodi Crkvi, ona je u Crkvi, a Crkva je u

⁴⁶RM, br. 46.

⁴⁷Usp. Isto, br. 45.-47.

⁴⁸Kompendij katoličke pneumatologije, mariologije i eshatologije, prip. N. Ikić, naklada KBF Sarajevo, Sarajevo, 2011., str. 145.

⁴⁹Isto, str. 146.

Mariji.⁵⁰ Marija jest Crkva jer su identične po zajedništvu sa Kristom i po jedinstvenoj ulozi majčinstva, ali su različite po poslanju i svetosti. Djevica na taj način postaje slika i uzor Crkve. Marija je majka Krista i majka Crkve, ali ne na identičan način. Majka je Gospodinu po rođenju, a Crkvi po posinovljenju.⁵¹

U zadnjem broju (47) Enciklike, Papa ističe misao pape Pavla VI. Koji, pozivajući se na VIII. poglavlje konstitucije LG,⁵² ističe da je Marija Majka Crkve. Ovim se titulom Mariju želi proglasiti Majkom cjelokupnog kršćanskog puka; i vjernika i pastira. Zato je Pavao VI. 1968. u *Ispovijesti vjere*, poznatijoj kao „*Vjervanje naroda Božjeg*“ ponovno u ime Crkve naglasio ovu tvrdnju. Ovaj puta na puno jasniji način izrečenu, kazujući da je Marija, kao nova Eva, Majka Crkve. Ona na nebu nastavlja svoju materinsku ulogu prema Kristovim udovima te tako trajno surađuje u rađanju i razvoju božanskog života u dušama onih koji su već otkupljeni. Istina o Presvetoj Djevici, Majci Kristovoj tako postaje djelotvorna pomoć u produblivanju istine o Crkvi: „Poznavanje prave katoličke nauke o Blaženoj Djevici Mariji uvijek će predstavljati ključ za točno shvaćanje mistrija Krista i Crkve. Po ovoj Marijinoj vezi s Crkvom bit će jasnija tajna one Žene čiji milosni lik obuhvaća svu povijest spasenja, počevši od knjige Postanka, do knjige Otkrivenja.“⁵³ Ona, kao Majka Otkupiteljeva, materinski sudjeluje u onoj iskonskoj borbi protiv sila zla koja se vodi kroz povijest čovječanstva. U tom svojevrsnom eklezijalnom poistovjećivanju sa „ženom odjevenom u Sunce“, Papa ističe da je Crkva u Blaženoj Djevici Mariji došla do savršenosti bez ljage i nabora. Zato se kršćani podižući u vjeri oči Mariji trude rasti u svetosti. Ona kao uzvišena kći sionska pomaže svim svojim sinovima i kćerima da u Isusu nađu put u kuću Očevu.⁵⁴

⁵⁰A. Schneider uočava četiri etape Marijine povezanosti sa Crkvom; 1. Marija prethodi Crkvi, 2. Crkva je u Mariji, 3. Marija je u Crkvi, 4. Marija je Crkva (usp. A. SCHNEIDER, *Mariologija. Djevica Marija u otajstvu Krista i Crkve*, Filozofsko-teološki institut, Zagreb, 2008., str. 48.)

⁵¹Usp. *Kompendij katoličke pneumatologije, mariologije i eshatologije*, str. 145.-146.

⁵²LG u broju 53 koji govori o odnosu Mariji kao Majci Crkve kaže: „Djevica se Marija, koja je po anđelovu navještenju srcem i tijelom primila Božju riječ i donijela svijetu život, naime priznaje i časti kao prava Božja i Otkupiteljeva Majka. Na uzvišeniji način otkupljena s obzirom na zasluge svojega Sina i s njime sjedinjenja tijesnom i nerazrješivom zadaćom i dostojanstvom: da bude roditeljicom Sina Božjega te stoga predraga kći Očeva i svetište Duha Svetoga: po tom daru iznimne milosti ona nadaleko nadvisuje sve druge stvorove, i nebeska i zemaljske. No ujedno se u Adamovu rodu našla povezanom sa svim ljudima potrebnima spasenja, štoviše, ona je “u istinu majkom udova (Kristovih)...jer je ljubavlju sudjelovala da se u Crkvi rode vjernici, koji su udovi one Glave”. Stoga se ona također pozdravlja kao najizvrsniji i posve jedinstven ud Crkve te kao njezin pralik i najizvrsniji uzor u vjeri i ljubavi; Katolička je crkva, poučena Duhom Svetim, prati s osjećajem djetinje odanosti kao preljubaznu majku.“

⁵³R. Perić, *Prikaz Enciklike Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, str. 273.

⁵⁴Usp. *RM*, br. 47.-48.

1.4. Redemptoris Mater i smisao Marijanske godine

Kao što je 1954. godine papa Pijo XII. proglasio Marijansku godinu enciklikom *Fulgenscorona* kojom je htio istaknuti izvanrednu svetost Kristove Majke, izraženu u otajstvu bezgrešnog začeća i njezina Uznesenja na Nebo, tako i, slijedeći njegov primjer, Ivan Pavao II. 1987. izdaje encikliku *Redemptoris Mater*, tumačeći da je njegov motiv bio uvođenje čovječanstva u treće tisućljeće preko Marijina zagovora.

Marijanska godina treba promicati novije i dublje čitanje onoga što je II. vatikanski sabor rekao o Blaženoj Djevici Mariji i o samoj Crkvi, u tome kontekstu je išlo i pisanje ove enciklike. Ovdje nije striktno naglašen samo vjerski nauk, nego i vjerski život pa samim time i autentična marijanska duhovnost, tumačena u duhu tradicije i same mariologije Sabora. Razlog ovakvog pisanja enciklike papa vidi u tome da su marijanska duhovnost i pobožnost usko povezane s povijesnim iskustvom osoba i zajednica koje su kroz povijest Crkve dale svoj doprinos štovanju Marije. Za Ivana Pavla II., među svim velikanima duhovnosti, posebno mjesto ima lik sv. Ljudevita Marije Grigniona de Monforta⁵⁵ koji je kršćanima ponudio posvetu Kristu po Mariji. Marijanska godine počela je 7. lipnja 1987. Papin je cilj dvojaki, podsjetiti da je Marija prethodila ulasku Krista u povijest čovječanstva i podsjetiti da je Crkva znak punine vremena a Marija službenica Gospodnja koja trajno surađuje na djelu spasenja koje izvršava njezin Sin. Ova marijanska godina poziva Crkvu ne samo da se prisjeti svega onoga što u njezinoj prošlosti svjedoči o posebnoj, materinskoj suradnji Majke Božje u djelu spasenja nego je i poziv na ekumenizam jer i rastavljena braća štuju i slave Majku Gospodinovu, osobito istočni kršćani. Ova dimenzija marijanske godine posebno dobiva na težini zbog činjenice da se za vrijeme proslave Marijanske godine slavilo i tisuću godina krštenja sv. Vladimira, kneza Kijeva s kojim je počelo kršćanstvo u prostorima Rusije i ostalim dijelovima Istočne Europe. Marijina godina u Crkvi završila je na blagdan Uznesenja presvete Djevice na Nebo godinu dana kasnije. Papa zaključujući Encikliku ističe da je Marija znak sigurne nade i utjehe za nas hodočasnike na zemlji, zato svaki kršćanin treba usmjeriti svoje molitve Majci Božjoj i Majci ljudi, da bi ona svojim molitvama pomagala Crkvu, na slavu Presvetoga Trojstva.⁵⁶

⁵⁵Njegov utjecaj na našega papu vidjet ćemo kasnije, kada budemo tumačili marijansku nit Papine duhovnosti, posebno djelo *Rasprava o prvoj pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji*.

⁵⁶Usp. *RM*, br. 48.-50.

2. Maria, mulier Eucharistiae

U drugom poglavlju ovoga rada bit će obrađen jedan određeni dio enciklike *Ecclesia de Eucharistia*⁵⁷ koju Papa upućuje ponajprije biskupima, svećenicima i svim zavjetovanim osobama, a zatim i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve. U nju kao da je Papa Wojtyła ulio svoju svećeničku dušu i vjeru u Euharistiju, svoju svakodnevnu pratiteljicu i nadu u sjedinjenje sa euharistijskim Isusom u vječnosti, razotkrivajući nam pritom sve blago i svu važnost ovoga misterija za naš kršćanski život, distancirajući se od racionalnih teoloških rasprava o samom misteriju. Tako da se ovu encikliku slobodno može nazvati pastoralnom enciklikom. Jednostavno pokušava govoriti o Euharistiji kako bi dotaknuo dubine vjerničkog srca. Služi se nekom vrstom fenomenologije na koju skolastički racionalisti nisu baš navikli. Ne ulazi u rasprave u kojima se danas nalazi sakramentologija (rasprave o transubstancijaciji, pričest na jezik ili ruke, itd.).⁵⁸ Na kraju same Enciklike Papa stavlja pred oči Mariju, učiteljicu euharistije, pozivajući da se „učlanimo“ u njezinu školu da bi nas naučila sjediniti se sa Kristom u komadiću posvećenog kruha.

U tom kontekstu promotrit ćemo gdje Papa vidi Marijinu ulogu u odnosu Crkve i euharistije, koja je njezina veza te uloga u tom odnosu. Prikazat ćemo Mariju kao prvi tabernakul, pod vidom njezina *fiat*. U ostatku drugog dijela vidjet će se kako papa vidi odnos Kalvarije sa Marijom i euharistijom, te što je za nju značilo blagovati euharistiju sa prvom Crkvom. Na kraju ćemo se osvrnuti na Njezin „euharistijski stav“ koji je svima uzor.

⁵⁷hrv. *Crkva o Euharistije*, naziv je Enciklike koju je Ivan Pavao II. objavio 2003. godine. Glavna tema koju papa prožima kroz cijelu encikliku je odnos Crkve i Euharistije. Posebnost ovog Papina pisanje jest vrijeme u kojem je djelo napisano. Naime, Enciklika je napisano povodom njegove pedesetogodišnjice svećeničkog ređenja i dvadesetpetogodišnjice papinske službe. Simbolično, objavio ju je na Veliki četvrtak, dan svećenika, 17. travnja 2003. Enciklika ima šest dijelova, šesto poglavlje pod naslovom "U školi Majke Marije, žene euharistije" ima svega 6 brojeva tako da ova Enciklika ne donosi puno mariološkog teksta. Mi se ovdje nećemo zadržavati na cjelokupnom predavljanju Enciklike u vidu euharistije, nego samo na posljednjem dijelu u kojem papa progovara o Mariji i njezinom Sinu prisutnom u ovom sakramentu.

⁵⁸Usp. R. Brajčić, *Enciklika Ivana Pavla II. Crkva o Euharistiji*, u: *Obnovljeni život*, 4(2003.), str. 503.

2.1. Ovo činite meni na spomen

Marija, kao Majka i uzor Crkve, u svakom pogledu svoga života naša je učiteljica u razmatranju Kristova lica i cjelokupnog otajstva vjere koje se zove Krist. Na taj način ona je prisutna i u odnosu Crkve prema najsvetijem sakramentu te vodi prema sakramentu Euharistije jer ima s njim duboku povezanost. Promatrajući tekstove evanđelja, ne nalazi se baš puno govora o toj povezanosti. U izvješću o samom ustanovljenju Euharistije, uvečer Velikog četvrtka, Marija se ne spominje. No, zna se da je bila prisutna među apostolima u postojanosti molitve (usp. Dj 1,14). Ovdje je posebno važna njezina prisutnost u euharistijskim slavljima prve Crkve (usp. Dj, 2, 42). Marijino sudjelovanje na euharistijskoj gozbi s apostolima njezino je izravno sudjelovanje, ali sam odnos euharistije i Marije može se shvatiti i neizravno, počevši od njezina nutarnjeg stava: „Marija je žena euharistije u cijelom svom životu.“⁵⁹ Kao što je rečeno u prethodnom poglavlju kako je Crkva pozvana nasljedovati Mariju u vjeri, tako se i ovdje uviđa potreba promatrati Mariju i slijediti je u njezinu odnosu prema ovome svetom otajstvu. Ako se ovo otajstvo (euharistija) promatra kao *mysterium fidei*, koje kao tajna potpuno nadvisuje sva naša shvaćanja, a u prostoru vjere postaju ništa drugo doli čisti čin predanja Božjoj riječi, onda nitko kao Marija ne može biti potpora i vođa u stjecanju takvoga stava i raspoloženja. Papa ovdje stavlja paralelu između dva zahtjeva što ga Krist i njegova Majka pred nas postavljaju, između Kristova poziva na trajno blagovanje euharistije: „Ovo činite meni na spomen“ (usp. Lk 20,19) i Marijina poziva na bezuvjetnu poslušnost Kristovim riječima: „Što god vam rekne, učinite!“ (usp. Iv 2,5). Marijin zagovornički nastup u Kani želi podsvijestiti da Isusov čudotvorni zahvat, koji se nalazi u pretvorbi vode u vino, nije samo puko objavljivanje početka njegova javnog djelovanja, naprotiv, ono kazuje da Krist kao što je mogao učiniti čudo u Kani, na isti način može od kruha i vina načiniti svoje tijelo i krv. I na takav način ostaviti svojim vjernicima živi spomen svoje Pashe, postajući tako „kruh života“ što ga Crkva prepoznaje u sakramentu Euharistije.⁶⁰

⁵⁹IVAN PAVAO II., enciklika, *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima te zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve*, Vatikan, 17. travnja 2003., u: Dokumenti 134, KS, Zagreb, 2003., br. 53., Enciklika se u nastavku teksta navodi kraticom EE.

⁶⁰Usp. *Isto*, br. 53.-54.

2.2. Maria, primum tabernaculum

Marijina posebna povezanost s euharistijom nije nastala u noći Velikog četvrtka kao kod apostola. Za Papu ona je svoju euharistijsku vjeru živjela još puno prije, samim dopuštanjem da se u njezinu krilu utjelovi vječna Riječ. Zato su Kristovo utjelovljenje i euharistija u neprekidnoj povezanosti: „Marija je prilikom navještenja začela Božjeg Sina u tjelesnoj stvarnosti njegova tijela i krvi, anticipirajući tako u sebi ono što će se u nekom stupnju na sakramentalan način događati u svakom vjerniku koji prima, pod prilikama kruha i vina, tijelo i krv Gospodnju.“⁶¹ Ovdje Papa Wojtyła opet uočava sličnost između dvaju odgovora koji su prisutni, s jedne strane Marijin kod Kristova utjelovljenja, a s druge strane naš u primanju sakramenta euharistije kojega izriče svaki vjernik, Marijina *fiat* i vjerničkog *amen*. Od Marije se tražilo povjerenje da onaj kojega je začela jest Sin Božji, dok se od nas traži da vjerujemo da se taj isti Isus, Marijin sin, uprisutnjuje u punini svoga čovještva i božanstva pod prilikama kruha i vina. Na taj način Marijin *fiat* prethodi našem *amen*, on ga omogućuje. U otajstvu utjelovljenja Marija anticipira u euharistijskoj vjeri Crkve. Iz svega rečenoga, slijedi da po otajstvu utjelovljenja ona postaje prvo „svetohranište“. Noseći u svome krilu utjelovljenu Riječ svojoj rođakinji Elizabeti, dopuštajući joj da se klanja Bogu, kojega ljudske oči još nisu vidjele ostvaruje se klanjanje Kristu koje i danas mora isijavati iz euharistijske zajednice.⁶²

2.3. Marija-Kalvarija-Euharistija

Za Kristovu majku možemo reći da je cijelim svojim životom uz njega, ona ne preuzima žrtvenu dimenziju svojega poslanja na Kalvariji te se tako suobličuje žrtvenom karakteru euharistije, njezina žrtva počinje u prvim godinama života njezina sina. Starac Šimun, koji joj prorokuje da će joj mač boli probosti dušu, nagovješta njezin „*stabat Mater*“ pod križem. Pripremajući se za taj konačni čin vjere na Kalvariji: „Marija živi neku vrstu „anticipirane euharistije“, reklo bi se „duhovno zajedništvo“ želje i prinosa, koje će imati svoj vrhunac u njezinu sjedinjenju sa Sinom u mucu, a

⁶¹EE, br. 55.

⁶²Usp. *Isto*, u ranijem dijelu Enciklike Papa cijelu Crkvu, a napose posvećene osobe potiče na klanjanje i štovanje euharistije pod vidom adoracije, br. 25: „Štovanje euharistije izvan mise neprocjenjiva je vrijednost u životu Crkve. To je štovanje tijesno vezano uz slavljenje euharistijske žrtve. Prisutnost Krista pod svetim prilikama koje se čuvaju nakon mise-prisutnost koja traje sve dok traju prilike kruha i vina-proizlazi iz slavljenja žrtve i teži zajedništvu, sakramentalnom i duhovnom. Dužnost je pastira poticati, također osobnim svjedočanstvom, štovanje euharistije, osobito izlaganje Presvetoga Oltarskog Sakramenta, kao i zadržavanje u klanjanju Kristu pod euharistijskim prilikama.“

potom će se izraziti nakon uskrsnuća u njezinu sudjelovanju u euharistijskom slavlju, kojem su predsjedali apostoli kao spomen te muke.⁶³ Nakon Kristova završetka ovozemnog života i njegova trajnog ostanka među njima u vidu posvećenog kruha Papi se nameće pitanje. Kako je Marija doživljavala ponovnu euharistiju i izgovaranje riječi „Ovo je tijelo moje koje se za vas predaje“ (usp. Lk 22, 19): „Primiti Euharistiju za Mariju je moralo značiti kao da iznova u krilo prima ono srce koje je kucalo zajedno s njenim i oživljavanje onoga što je iskusila pod Križem.“⁶⁴ U spomenu kalvarije postaje prisutno sve ono što je Krist ostvario po svojoj muc i smrti. Kao izravna posljedica toga postaje prisutno i sve ono što Krist čini u odnosu na Mariju, ljudima na korist. Predajući joj Ivana pod križem riječima: „Evo ti sina!“, svakome kaže; „Evo ti majke.“ Zato kušati u euharistiji spomen Kristove smrti znači također neprestano primati daj isti dar Marijinog majčinstva. No, za Papu to također znači prihvatiti obavezu suobličenja Kristu, stupajući osobno u Marijinu školu, dopuštajući da nas ona suobličuje i prati. Zbog svog potpunog sudjelovanja na Kalvariji, Marija je prisutna s Crkvom i to kao Majka Crkve, u svakom euharistijskom slavlju. I zato, ako su Crkva i euharistija nerazdruživo povezane, isto se može reći i za Mariju i euharistiju. To je razlog zbog kojeg je, još od davnine, spomen Marije uvijek bio dio euharistijskog slavlja i na istoku i na zapadu.⁶⁵

2.4. Veliča kao „euharistijski stav“

Potaknuta Marijinim duhom, Crkva se u euharistiji potpuno sjedinjuje s Kristom i njegovom žrtvom. Ta se činjenica za Papu može puno dublje razumjeti ponovnim čitanjem *Veliča*, ali u euharistijskoj perspektivi. Euharistija kao spomen-čin Kristove muke, najsavršeniji je oblik zahvaljivanja, jako sličan Marijinu hvalospjevu. U trenutku kada Marija iz srca kliče: „Veliča duša moja Gospodina, klikće duh moj u Bogu, mome Spasitelju“ (usp. Lk 1,46), ona Isusa već nosi u svome krilu: „Hvali Oca po Isusu, ali hvali ga također u Isusu i s Isusom. To je istinski „euharistijski stav.“⁶⁶ Spominjući se čudesa koja je Bog učinio u povijesti spasenja, Marija naviješta čudo koje se ima dogoditi, čudo koja daleko više nadvisuje i nadilazi, utjelovljenje, koje u sebi nosi snagu i poruku otkupljenja. Zato je u Njezinu *Veliča* prisutna eshatološka napetost same euharistije:

⁶³EE, br. 56.

⁶⁴Isto, br. 56.

⁶⁵Usp. Isto, br. 56.-57.

⁶⁶Isto, br. 58.

„Značajna posljedica eshatološke napetosti upisane u Euharistiju također je činjenica da ona daje poticaj našem povijesnom hodu, polažući sjeme žive nade u svakodnevicu svačije posvećenosti vlastitim obvezama. Ako doista kršćanska vizija dovodi do gledanja "novih nebesa" i "nove zemlje" (usp. Otk 21,1), to ne slabi, nego radije jača naš osjećaj odgovornosti prema današnjem svijetu. Na početku novoga tisućljeća želim to još jače istaknuti kako bi se kršćani više no ikada osjetili pozvanima da ne zanemare svoje dužnosti kao građani ovoga svijeta. Njihova je zadaća, sa svjetlom Evandjelja, doprinijeti izgradnji svijeta prema mjeri čovjeka, svijeta koji će odgovarati Božjem planu."⁶⁷

Sin Božji, svaki put dolazeći u siromaštvu sakramentalnih znakova kruha i vina, nanovo obnavlja onu posadenu klicu povijesti u kojoj su moćnici „zbačeni s prijestolja“, a „neznatni uzvišeni“ (usp. LK 1,52). Marija pjeva o novom nebu i novoj zemlji, koji u samoj euharistiji imaju svoj predokus i na neki način Božji plan sa svijetom. Zato je za Papu iznimno važno nasljedovati Mariju u našem slavljenju euharistije. On naglašava da nam ništa bolje od Marijine duhovnosti ne može pomoći živjeti euharistijsko otajstvo. *Veliča* tako ne ostaje Marijin stav prema Bogu, nego putokaz da naš život po euharistiji postane *Veliča*.⁶⁸

⁶⁷EE, br. 20.

⁶⁸Usp. *isto*, br. 58. Završavajući svoje razmišljanje u zaključnim brojevima Enciklike Papa Wojtyła nas još jednom upozorava da krenemo u Marijinu školu čašćenja euharistijskog otajstva, br. 62.: „Uđimo, predraga moja braćo i sestre, u školu svetaca, velikih tumača istinske euharistijske pobožnosti. U njima teologija o Euharistiji poprima sav sjaj življene stvarnosti, postaje "zarazna" te, tako rekuć, "grije naša srca". Nadasve, slušajmo Presvetu Mariju u kojoj se euharistijsko Otajstvo, više nego u bilo kome drugom, prikazuje kao otajstvo svjetla. Nju promatrajući spoznajemo kakvu preobražujuću snagu ima u sebi Euharistija. U njoj vidimo svijet obnovljen u ljubavi. Promatrajući nju uznesenu u nebo dušom i tijelom, vidimo otvoreno "novo nebo" i "novu zemlju" koja će se pokazati našim očima s drugim Kristovim dolaskom. Ovdje na zemlji Euharistija tvori njihov zalag te ih, na neki način, anticipira: "Veni, Domine Iesu!" (Otk 22,20).“

3. **Rosarium Virginis Mariae**

Papa je živio uvijek u pratnji i prisutnosti Presvete Djevice, koju je smatrao zvijezdom vodiljom nove evangelizacije i sigurne vodilje našeg hoda. Pobožnost prema Presvetoj Djevici i molitvi krunice Papa je iskazao početkom 25. godine svoga pontifikata pred slikom Gospe od Krunice iz Marijanskog svetišta u Pompejima. Tom je prigodom, na Trgu sv. Petra, predstavio apostolsko pismo *Rosarium Virginis Mariae* (Krunica Djevice Marije), proglasivši tu godinu, Godinu krunice.

Ovo Pismo specifična je nadopuna i određena konkretizacija smjernica koje je Papa dao u apostolskom pismu povodom ulaska u treće tisućljeće. Ovdje Papa Wojtyła osjeća potrebu iznijeti razmišljanje o krunici kao neku vrstu marijanskog dodatka tom apostolskom pismu u kojem se razmatra Kristovo lice u zajedništvu s Marijom: „Moliti krunicu nije ništa drugo već razmatrati s Marijom Kristovo lice.“⁶⁹ Stoga se može reći da se kroz cijeli dokument proteže ova misao: na Marijin način, u njenu društvu i njezinoj školi bolje, dublje, potpunije i dosljednije slijediti Krista, kroz molitvu krunice. U samom uvodu Pisma Papa opisuje povijesno i crkveno-teološki kontekst u kojem preporučuje ovu staru, jednostavnu i duboku kontemplativnu kršćansku molitvu, predlaže je mjesnim crkvama i dopunja otajstvima svjetla. Na taj način krunica treba poslužiti kao djelotvorno sredstvo dubljeg upoznavanja Krista i sjedinjenja s Kristovim otajstvom. Ovdje se Papa Wojtyła suprotstavlja različitim klišejima i jednostranim shvaćanjima ove molitva, kako među pukom tako i klerom. Njegov je naum krunicu otkriti i predstaviti u njezinu cjelovitu značenju, stavljajući tako prvenstveno naglasak na njezinu kristološku usmjerenost, promatrajući je tako kao sažetak cijelog evanđelja i kao meditativnu molitvu: „Premda je po svome obliku marijanska, krunica je sva usredotočena na Krista. U jedinstvenosti svojih sastavnih dijelova ona sadrži dubinu cjelokupne evanđeoske poruke, tvoreći gotov njezin sažetak.“⁷⁰ Tako, moleći krunicu Crkva sjeda u Marijinu školu da bi se uvela u razmatranje ljepote Kristova lica i iskustva dubine njegove ljubavi. Spominjući se nekih od svojih prethodnika koji su odavali posebnu čast ovoj molitvi, pridodajući svoje vlastito iskustvo s krunicom, Papa nastavlja tragom Petrovih nasljednika, imajući pred očima današnje konkretno

⁶⁹ IVAN PAVAO II., apostolsko pismo, *Rosarium Virginis Mariae*, Vatikan, 16. listopada, u: Dokumenti 132, KS, Zagreb, 2003., br. 3, Pismo u nastavku navodimo kraticom RMV

⁷⁰ *Isto*, br. 1.

vrijeme.⁷¹ Može se reći da je ova molitva imala važno mjesto u Papinu duhovnom životu i pratila ga čitava života, kako sam kaže: „Krunica me pratila u trenucima radosti i u trenucima kušnje. Njoj sam povjeravao tolike brige i u njoj sam uvijek pronalazio utjehu.“⁷² Papa također uviđa opasnost od podejnjivanja krunice te sve manjeg zanimanja za nju među katolicima. U ovome vremenu molitva krunica je zasigurno u krizi tako da imamo različite teološke prigovore, primjerice zbog straha da se ne bi narušila kristocentričnost duhovnosti te kritika da je premalo ekumenska. Papa Wojtyła, želeći se ograditi od ulaska u ovakve polemike, cjelokupno Pismo temelji na osmom poglavlju dogmatske konstitucije *Lumen Gentium*. Osim LG, poziva se i na brojne svece u povijesti Crkve koji su u krunici pronašli istinski put posvećenja, posebno se vraćajući na svetoga Ljudevita Mariju Grogiona de Monforta kojega je više puta citirao.⁷³

Stoga će u ovome dijelu rada biti predstavljene temeljne značajke krunice, kako je Papa vidi i koju joj važnost daje. Posebnost ovoga dijela će biti sama činjenica što ono neće biti u prvome redu teološki osvrt na pitanje duhovnoga u njegovu životu. Ovdje postoji zapisani oblika Papina duha. U prvom redu ćemo predstaviti što je molitva za Papu, molitva u onome općem shvaćanju. Veći dio poglavlja bit će posvećen pogledu na krunicu iz teološke perspektive koju nudi Ivan Pavao II., posebno se osvrćući na njen kristološki temelj i poruku. Uz kristološki element krunicu će se još promotriti i kroz grčki pojam *zakar*. Za kraj ćemo predstaviti praktične upute koje se nalazi u Pismu te koja je uloga sv. Ljudevita Monfortskog i njegovih djela u životu Pape.

⁷¹ Ako gledamo kronološki možemo vidjeti da je Papa na tragu svojih prethodnika; prije više od 120 godina Lav XIII. je izdao posebnu encikliku o krunici, *Supremi apostolatus officio*, ovdje je krunica predstavljena kao djelotvorno duhovno sredstvo protiv društvenih zala. Za vrijeme svoga pontifikata objavio je 16 dokumenata o molitvi krunice i odredio je da se u mjesecu listopadu danomice moli krunica u svim župnim crkvama. Pavao VI., u svojoj apostolskoj pobudnici *Marialis Cultusu* duhu Koncila obnovio je marijansku pobožnost i naglasio njezino kristološko usmjerenje. A sada Ivan Pavao II. progovara o krunici iz svoga vlastitoga iskustva.

⁷² *RMV*, br. 2.

⁷³ Usp. NEDILJKO A. ANČIĆ, *Apostolsko pismo Krunica Djevice Marije*, u: *Crkva u svijetu*, 38(2003), br. 3., str. 455.-457.

3.1. Papa o molitvi

Za početak ovoga razmišljanja, predstavljanja Pisma, nameće se pitanje, što je to molitva za Papu, kako je uloga i važnost molitve u njegovu životu? Jer promišljati krunicu bez adoracije i molitve za njega je potpuni i nedopustivi apsurd. Zato za Papu govoriti o krunici se može samo iz njezine perspektive, molitve same krunice.

Za Papu Wojtylu je molitva prvi izraz one iskonske unutarnje čovjekove istine, prvi uvjet prave slobode duha. Ako ljudi u svom vlastitom egoizmu koji je prepoznatljiv, promatramo samo sebe, sa svojim ograničenjima i slabošću, brzo će nas obuzeti tuga i malodušnost. No, ako su naše oči uprte u Gospodina naše će srce biti ispunjena nadom, razum će se prosvjetljivati vjerom i istinom te ćemo biti osposobljeni upoznati poruku Evanđelja: „Ako uistinu želite slijediti Krista, ako hoćete da vaša ljubav prema Njemu raste i traje, morate biti ustrajni u molitvi. Ona je ključ snage vašega življenja u Kristu. Vaša vjera i vaša ljubav bez molitve će umrijeti.“⁷⁴ Molitva je priznanje ljudske ograničenosti i ovisnosti. Mi dolazimo od Boga, Božji smo i Bogu se vraćamo. Stoga, jedino što je u našoj moći je da mu se predamo: „Zato je molitva prvenstveno čin inteligencije, osjećaj poniznosti i priznanja, djelo povjerenja i prepuštanja Onome koji je svoj život dao zbog ljubavi.“⁷⁵ Stoga molitva za kršćanina, prema Papi, ima poseban značaj koji u potpunosti mijenja njegovu intimnu prirodu i vrijednost samog kršćanina. Naša krhkost i grješnost je također razlog zbog kojega moramo moliti, skrušeno i ponizno priznati da smo jadna stvorenja, nejasnih misli, naklonjena zlu jer smo stvorenja kojima konstantno treba nutarnja snaga i utjeha. Kao i apostole, takoi ljude danas zanima kako moliti? Odgovor koji daje Isus poznat je svima- Očenaš, koji nam otkriva svu bit molitve u nekoliko jednostavnih riječi. Ona je molitva koja se ne usredotočuje prvenstveno u nama, nego u nebeskom Ocu, kojemu se povjeravamo. Očenaš nas uči da je naš odnos s Bogom odnos ovisnosti, jer sve što

⁷⁴ IVAN PAVAO II., *Testament za treće tisućljeće*, Prometej, Zg, 2000., str. 79. Ovdje ćemo navesti još nekoliko misli o molitvi koje Papa navodi na 83. stranici, u istom dijelu knjige: „Molitva je tajni, ali stvarni razgovor s Bogom, razgovor povjerenja i ljubavi.“; „Kršćanin zna da je njegova molitva Isus; svaka njegova molitva polazi od Isusa; on je onaj koji moli u nama, s nama, za nas.“; „Molitva daje snage za velike ideale, održavanje vjere, milosrđa, čistoće, plemenitosti.“; „Molitva daje svjetlost koja osvjetljuje događaje iz vlastitoga života i same povijesti u izbaviteljskoj perspektivi Boga i vječnosti.“; „Molitva daje snage za uzdizanje iz ravnodušnosti grijeha, ako ste, na nesreću, podlegli iskušenje i slabosti.“

⁷⁵ *Isto*, str. 82.

jesmo i što imamo proizlazi iz njega i njemu se treba vratiti, zato moliti za Papu znači prvenstveno slijediti stazu misli koju je Isus ucrtao.⁷⁶

Ako se govori o podjeli milosti kroz ekonomiju spasenja, koju ostvaruje djelovanje Duha Svetoga, za Papu postoji jedna određena veza, konkretno osoba, između utjelovljenja Riječi i rođenja Crkve. Osoba koja ujedinjuje oba trenutka jest Marija, prisutna u Nazaretu i na prvom cenakulu Crkve, onom u Jeruzalemu. U oba slučaja, njezina diskretna prisutnost omogućuje da se događa „rađanje po Duhu“. Tako je ona po Kristovoj volji i dalje prisutna u Crkvi. Marijanska dimenzija života jednog Kristova učenika izražava se na posebno način sinovskim prepuštanjem pogledu Majke Božje, što je imalo početak u oporuci na Golgoti. Sinovski se prepuštajući Mariji, kršćanin, kao i apostol Ivan, prihvaća Mariju i uvodi je u dubine svoga vlastitoga prostora, nutarnjega života, u svoj ljudski i kršćanski „ja“.⁷⁷ Marija ostaje trajno među nama da nam bude potpora u našim potrebama. Razlog zbog kojega nam je Marija neophodna za ljudski rast, tvrdi Papa, jest činjenica da je ona surađivala u razvoju Isusova poslanja, dajući ga na svijet, čuvajući ga, živeći s njim u njegovim godinama pripreme, u skrovitosti nazaretske kućice, ali i u kasnijim danima, tijekom njegova djelovanja.⁷⁸

Prema Papi, tjeskobni trenuci vjerničkoga puka uvijek nas vode u Majčin zagrljaj. Strah, neizvjesnost ili možda samo želja za blizinom dovoljni su da se čovjek uputi k Majci. Činimo to kao narod i kao pojedinci, u zajedničkoj molitvi u crkvama, obiteljima ili na putu, u automobilu, prije spavanja ili tijekom dana. Među najdraže pobožnosti vjerničkoga puka svakako se ubraja molitva Krunice. „Krunica je moja najdraža molitva. Divna, krasna molitva. Divna u svojoj jednostavnosti! Divna u svojoj dubini!“⁷⁹ Ovim riječima Papa izražava važnost krunice u svome molitvenom životu. Za njega je ona molitveni komentar Isusova života. U pozdravu „Zdravo Marijo“ kao da pred očima duše prolaze svi glavni događaji Isusova života, ostvaruju se sveukupnosti veselih, bolnih i uzvišenih tajni te nas tako uvode u prisutnost zajedništva s Isusom preko srca njegove Majke. Dok u isto vrijeme ljudsko srce u krunicu može skupiti sve događaje koji predstavljaju život nekih osoba, obitelji i cijeloga naroda, Crkve, i

⁷⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Testament za treće tisućljeće*, str. 79.-84.

⁷⁷ Ovdje uočavamo sintagmu „Majčinstvo u duhu“, koju su upotrebljavali mnogi oci. Marija je prema tome naša majka u nutrini našeg bića.

⁷⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Testament za treće tisućljeće*, str. 93.-97.

⁷⁹ *RMV*, br. 25.

cijeloga čovječanstva, osobne i daleke događaje i tako u molitvi krunice slijedimo ritam ljudskoga života.⁸⁰

3.2. Krunica, kontemplativna molitva

3.2.1. Marijin pogled utisnut u krunicu

Prizor koji se susreće u Matejevu evanđelju kada se Krist na Taboru preobražava te trojica učenika ostaju zaneseni ljepotom Učitelja, Papa uzima kao sliku kršćanskog razmatranja (kontemplacije). Gledati svojim licem Kristovo lice, prepoznavati njegovo otajstvo u svakodnevicu, u bolnim događajima, u slavi, tražiti njegov otisak posvakud, za Papu je zadaća svakog učenika Kristova pa tako i kršćana danas. Dok promatramo Krista postajemo otvoreni prihvaćanju otajstva trojstvenog života: „Razmatranje Krista ima u Mariji nenadmašan uzor. Sinovo lice na jedinstven način pripada Mariji. U njezinu se liku oblikovalo, primivši od nje također ljudsku sličnost, koja upućuje na još veću duhovnu povezanost.“⁸¹ Papa ističe da možemo sa sigurnošću reći da se nitko nije tako vjerno posvećivao razmatranju Isusova lica kao Marija. Počevši od navještenja i začeca po Duhu kad su oči njezina srca gledale Sina pa sve do Betlehema kad su njezine fizičke oči ugledale Sina, Marija je u potpunosti bila ona koja je promatrala Krista, koja je kontemplirala. Od prvih se trenutaka njezin pogled ispunja klanjanjem i udivljenjem. Pogled koji će u svakoj prilici biti prodoran, kadar dublje shvatiti Sina. Taj je pogled išao do te mjere da je zapažao Kristove skrivene osjećaje i predusretao njegove odluke, kao npr. u Kani (usp. Iv 2, 5) ili u drugim prilikama kada je bio pogled boli, posebno pod križem sve do uskrsnog jutra kad će njezin pogled biti radosni pogled i na koncu gorljivi pogled po izlivanju Duha Svetoga, na dan Pedesetnice. Može se s pravom reći da je svaki Gospin pogled bio kristocentričan, potpuno uperen prema Isusu, njezin pogled jest bio Krist. Može se reći da je Marija Krista gledala, Krista mislila i Krista živjela. Papa ističe da su sva sjećanja na Sina koja su bila utisnuta u njezino srce pratila Mariju na svakom koraku i vodila je da razmišlja o različitim događajima iz Kristova života: „Ta su razmišljanja, u određenom smislu „krunica“, koju je ona sama neprestano molila u danima svoga zemaljskog života.“⁸² Marija stoga trajno pred sve vjernike stavlja otajstva svoga Sina sa željom da ih se razmatra kako bi se spasenjska snaga u njima očitovala. Kada molimo krunicu, mi preuzimamo Marijina sjećanja i njezin

⁸⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Testament za treće tisućljeće*, str. 97.

⁸¹ *RMV*, br. 10.

⁸² *Isto*, br. 11.

kontemplativni pogled. Preuzimajući ga, Marija u nama stvar plodno područje da i naš pogled bude usmjeren u Krista.⁸³

3.2.2. Krunica kao *zakar*

Marijino duboko i osobno iskustvo jest temelj same krunice i upravo zbog te činjenice ona je duboko kontemplativna molitva. Stoga Papa ističe: „Bez te kontemplativne protege, izgubila bi svoje značenje...”⁸⁴ Prema Papi krunica je bez razmatranja kao tijelo bez duše. Na taj način njezino moljenje upada u pogibeljnu mogućnost da postane mehanički izričaj molitve i na taj se način suprostavi Isusovoj opomeni: „Kad molite, ne blebećite kao pogani. Misle da će s mnoštva riječi biti uslišani“ (usp. Mt 6, 7). Razmatranje po sebi traži vrijeme, mjesto, određeni napor koji uzima osoba koja u njega ulazi, stoga i krunica traži svoje vrijeme, iz svoga iskustva Pavao VI. naglašava: „Moljenje krunice po samoj svojoj naravi zahtijeva polagan ritam, pružanje dovoljnog vremena kako bi molitelj mogao bolje razmišljati o otajstvima života Gospodinova, gledanima kroz srce One koja je bila Gospodinu najbliža, pa da bi se na taj način mogla odatle crpsti neslućena bogatstva.”⁸⁵ Ova misao Pavla VI. Želi naglasiti da ako pravilno promislimo krunicu vidjet ćemo da je Krist u sjedištu ove kontemplativne molitve. Prije svega, Marijino je razmatranje sjećanje. Papa Wojtyła pojam sjećanje ovdje želi shvatiti na biblijskom značenju te riječi, za njega je Marijino sjećanje očitovano u grčkom pojmu *zakar*, koji označava posadašnjenje djela koja je Bog učinio u povijesti spasenja. Ti događaji koji su se dogodili u povijesti ne pripadaju istoj, nego su bitan dio sadašnjeg vremena spasenja, ostvarenog, prije svega u liturgiji. Isti princip milosti vrijedi i za sva ostala molitvena približavanja tim događajima. „Spominjati ih se“, u molitvenom stavu vjere i ljubavi, znači otvarati se dubinama milosti koju je Krist darovao u svim svojim otajstvima života, posebno u pashalnom misteriju muke, smrti i uskrsnuća. Iako je liturgija vrhunac vjerničkog života, ujedno i najveća snaga iz koje sve proizlazi, treba također podsjetiti da se duhovni život ne sastoji samo od sudjelovanja na istoj. Pozvani smo moliti, sami, u zajednici, obitelji. Krunica, sa svom svojom posebnošću, dio je te raznolike molitve koja je u Crkvi prisutna. Zato možemo reći, ako je liturgija savršeno očitovanje Kristove spasenjske volje po Crkvi, onda je krunica kao meditacija o Kristu po Mariji, spasenjsko

⁸³ Usp. *RMV*, br. 9.-11.

⁸⁴ *Isto*, br. 12.

⁸⁵ PAVAO VI., apostolska pobudnica, *Marialis cultus. O ispravnom štovanju Blažene Djevice Marije*, Vatikan, 2. veljače, u: Dokumenti 44, KS, Zagreb, br. 12., Pobudnicu u nastavku navodimo kraticom MC

razmatranje. Papa ističe da gledajući kronicu od otajstva do otajstva, možemo reći da ono što liturgija uprisutnjuje, krunica čini po svome razmatranju, oblikujući naš život.⁸⁶ Na tom tragu je i Balthasar kada kaže: „Kao i crkvena godina Krunica prelazi s vijenca otajstava vezanih uz Isusovo djetinjstvo na otajstva muke i njegove proslave od uskrsa do uzašašća. Stoga je to molitva prožeta spomenom na Marijino sudjelovanje i posredovanje.“⁸⁷

3.2.3. Učiteljica po krunici

„Prolaziti s Marijom prizore iz krunice znači uputiti se u Marijinu školu da bi se čitalo Krista, da bi se proniknulo njegove tajne i razumjelo njegovu poruku.“⁸⁸ Ovim riječima Papa ističe da je Marijina škola još djelotvornija i privlačnija ako samo pomislimo da u njoj dobivamo obilje darova Duha Svetoga i savršen primjer nasljedovanja na putu vjere. Ako promatramo kršćansku duhovnost možemo sa sigurnošću reći da je njezin cilj suobličenje svakog učenika sa Učiteljem: „Na duhovnom putu krunice, utemeljenom na neprekidnom razmatranju – u Marijinu društvu – Kristova lica, taj zahtjevni ideal suobličavanja njemu postiže se čestim druženjem, koje bismo mogli nazvati prijateljskim.“⁸⁹ Prema Papi krunica omogućuje sasvim jednostavan način ulaska u Kristov život i omogućuje da s njim prijateljski dijelimo sve njegove najdublje osjećaje. U tom suobličenju Kristu, po krunici, na poseban način svatko ponaosob se prepušta Marijinoj majčinskoj brizi. Zato nas krunica, prema Papi, na mističan način dovodi pred Majku, koja kao što je odgajala Sina u nazaretskom domu, odgaja i nas, istom brigom i sposobnošću:

„Stoga je najsavršenija od svih pobožnosti nedvojbeno ona koja nas najsavršenije suobličava Isusu Kristu, s njime sjedinjuje i njemu posvećuje. A kako se Marija od svih stvorenja najviše suobličila Kristu, iz toga slijedi da je između svih pobožnosti ona koja najviše posvećuje i suobličuje dušu našem Gospodinu pobožnost prema Mariji, njegovoj svetoj Majci, i što duša bude više posvećena njoj, to će više biti posvećena Isusu Kristu.“⁹⁰

⁸⁶ Usp. *RMV*, br. 13., „Krunica se, zapravo, ne suprotstavlja razmatranju Riječi Božje niti liturgijskoj molitvi; naprotiv, ona predstavlja njihovu prirodnu i idealnu nadopunu, posebice kao priprava i zahvala za euharistijsko slavlje. Krista, kojega susrećemo u evanđelju i sakramentima, razmatramo s Marijom u različitim trenucima njegova života, zahvaljujući radosnim otajstvima, otajstvima svjetla, žalosnim i slavnim otajstvima. Poučeni od Marije, učimo kako se suobličiti njezinu božanskome Sinu i kako ga naviještati samim svojim životom.“ Riječi Pape Benedikta XVI. na Angelusu, 19. listopada 2005.

⁸⁷ H. U. v. BALTHASAR, *Krunica. Marijanska molitva i spas svijeta*, KS, Zagreb, 1990. str. 39.

⁸⁸ *RMV*, br. 14.

⁸⁹ *Isto*, br. 15.

⁹⁰ *Isto*.

Od svih duhovnosti kojima Crkva uzdiže svoj glas Bogu Ocu, niti u jednoj, kao u krunici, Kristov i Marijin život ne izgledaju tako duboko sjedinjeni i povezani. Po krunici Marija živi samo u Kristu i za Krista. Ona u je u isto vrijeme i meditacija i molitva. Meditacija po sjećanju (*zakar*) te molitva po uvjerenju Crkve da je Marija po svojem majčinskom zagovoru može dobit sve od svoga Sina: „Kada se u krunici utječemo Mariji, hramu Duha Svetoga (usp. Lk 1, 35), ona nas zagovara kod Oca, koji ju je ispunio milošću, i Sina, rođenog iz njezina krila, moleći s nama i za nas.“⁹¹ Ona je također i sredstvo naviještanja u kojem se Kristovo otajstvo predstavlja na različitim razinama kršćanskoga i Crkvenog života. Taj oblik predstavljanja, za Papu, jest ili bi barem trebao biti molitven i kontemplativan, trebao bi biti sredstvo preko kojega se vjernici mogu suobličiti Kristovu srcu: „Ako su u molitvi krunice uzeti u obzir svi elementi nužni za djelotvornu meditaciju, tada se, osobito pri njezinu zajedničkom moljenju u župama i svetištima, pruža značajna katehetska prilika, koju pastiri moraju znati iskoristiti.“⁹² I na taj način Djevica po krunici nastavlja djelo svojega Sina.

3.3. Otajstva krunice označavaju njen kristološki temelj

„Kao evanđeoska molitva, usredotočena na otajstvo otkupiteljskog Utjelovljenja, krunica ima izrazito kristološko usmjerenje. Njezin naime najznačajniji sastavni dio – litanijsko ponavljanje Zdravomarije – postaje također neprekidno hvaljenje Krista, jer se navještaj anđela i pozdrav Krstiteljeve majke konačno odnosi na nj: 'Blagoslovljen plod utrobe tvoje' (Lk 1, 42). Reći ćemo još i više: ponavljanje Zdravomarije tvori osnovu, na kojoj se razvija razmatranje otajstava: Isus svake zdravomarije jest onaj isti kojega nam otajstva jedno za drugim stavljaju pred oči, sad kao Sina Božjega sad kao sina Djevičina“⁹³

Od svih otajstava Isusova života, krunica, u onome obliku u kojemu je mi danas poznajemo, navodi samo neka od njih. Izbor koji je određen prema pradavnoj osnovi te molitve, a koja se temelji na broju od 150 zaziva, po uzoru na 150 psalama. Da bi potpunije i snažnije istaknuo kristološku dubinu krunice, Papa Wojtlyja je odlučio nadopuniti već postojeća otajstva s onima iz Kristova života, obuhvaćajući razdoblje u vremenu od krštenja i muke: „U tim otajstvima razmatramo važne vidike Kristove osobe kao konačnog objavitelja Oca. Nazvan Očevim ljubljenim Sinom prilikom krštenja na rijeci Jordanu, Krist je onaj koji naviješta dolazak Kraljevstva, svjedoči ga

⁹¹RMV, br. 16.

⁹²Isto, br. 17.

⁹³MC, br. 155.

djelima i proglašava njegove zahtjeve.⁹⁴ Tako u godinama Kristova javnog djelovanja Papa Wojtly uočava otajstvo koje naziva otajstvo svjetla:

„Slijedom toga, a da bi krunica postala na potpuniji način „sažetak svega evanđelja“, priliči da se, nakon razmišljanja o Kristovu utjelovljenju i skrovitom životu (radosna otajstva), a prije usredotočivanja na njegove patnje u mucu (žalosna otajstva) i uskrsnu pobjedu (slavna otajstva), razmatraju neki osobito značajni trenuci njegova javnog života (otajstva svjetla).“⁹⁵

Dodavanje novih otajstava ne nanosi štetu bilo kojem od bitnih vidika tradicionalnog oblika ove molitve. Ono ima za cilj oživjeti i obnoviti zanimanje za krunicu u kršćanskom životu kao istinskom uvodu u dubinu Kristova srca. Stoga, Papa uvodi novih pet otajstava: „Nakon razmišljanja Kristova utjelovljenja i skrovitog života (radosna otajstva) a prije njegove patnje (žalosna otajstva) i uskrsne pobjede (slavna otajstva), razmatrat će se osobito značajni trenutci njegova javnog života: krštenje na Jordanu na početku Kristova djelovanja, samoobjavljivanje na svadbi u Kani, navještaj kraljevstva Božjega s pozivom na obraćenje, preobraženje na brdu Taboru te ustanovljenje euharistije kao sakramentalnog izraza pashalnog otajstva.“⁹⁶

3.3.1. Radosna otajstva

Prvi niz otajstava, poznata kao radosna otajstva, označava radost kojom zrači utjelovljenje. Ta se radost može iščitati već iz prvog otajstva, navještaja, gdje Gabrijelov pozdrav Djevici aludira na mesijansku radost: „Raduj se Marijo!“⁹⁷ Čitava ekonomija spasenja teži tome navještaju. Radost se iščitava i u susretu Marije s Elizabetom gdje Marijino klicanje i Kristova prisutnost u njoj čine da Ivan „zaigra od radosti“ (usp. Lk 1, 44). Vrhunac radosti ovoga otajstva jest treći zaziv i betlehemijski događaj: „Preplavljen je radošću i prizor u Betlehemu, u kojem je rođenje božanskog Djetešca, Spasitelja svijeta, najavljeno pjesmom anđela i objavljeno pastirima upravo kao „velika radost“ (Lk 2, 10).“⁹⁸ Za razliku od prva tri zaziva ovoga otajstva, posljednja dva, iako u sebi imaju sadržanu radosno ozračje, na neki način unaprijed

⁹⁴ RMV, br. 19.

⁹⁵ Isto.

⁹⁶ NEDILJKO A. ANČIĆ, *Apostolsko pismo Krunica Djevice Marije*, str. 459.

⁹⁷ „S događajem u skrovitoj nazaretskoj sobici zasjalo je opće, katoličko svjetlo svemiru. U SZ se često otvaralo nebo. Otuda je dolazila Božja riječ i Duh Božji. No, nikada nije Duh osjenio krilo neke djevice. Sve prijašnje bilo je put, priprava. Sada je ispunjenje.“ (citirano prema H. U. v. BALTHASAR, *Krunica. Marijanska molitva i spas svijeta*, str. 13.)

⁹⁸ RMV, br. 20.

izražavaju dramu koja se ima zbiti: „Prikazanje u Hramu doista ne izražava samo radost zbog posvećenja djeteta i klicanje starca Šimuna. Ono također podsjeća na proroštvo da će Krist biti u Izraelu „znak osporavan“, a da će samoj Mariji mač probosti dušu (usp. Lk 2, 34–35).“⁹⁹

Stoga, razmatrati ovo otajstvo za Papu znači ući u najdublje uzroke i značenje kršćanske radosti, znači popuno se usredotočiti na konkretnu stvarnost radosnog otajstva utjelovljenja imajući na umu da on vodi prema potpuno mračnom nagovještaju otajstva muke. Isusova Majka nas uvodi u potpunije shvaćanje kršćanske radosti, koja svoje ostvarenje ima u osobi Isusa Krista.¹⁰⁰

3.3.2. Otajstva svjetla

Nakon godina skroovitosti i pripreme na djelo kojemu je Otac namijenio, dolazi se do Kristova javnog života i početka njegova djelovanja. Papa Wojtyła, želeći kršćanskoj zajednici predložiti pet važnih trenutaka Kristova javnoga života, navodi pet posebnih događaja, predstavljajući ih u molitvenom obliku, njima odgovaraju;

1. Kristovo krštenje na Jordanu.
2. Kristova samoobjava u Kani.
3. Kristovo navještenje kraljevstva Božjega s pozivom na obraćenje.
4. Kristovo preobraženje.
5. Kristovo ustanovljenje euharistije.

Za svako pojedinačno otajstvo može se reći da je objava Kraljevstva koje je nastupilo u osobi Isusa iz Nazareta. Specifičnost ovih otajstava, osim onoga u Kani, jest to da je Marija po strani: „Objava koju je Otac izravno uputio prilikom krštenja na Jordanu i njezin odjek u poslanju Ivana Krstitelja, u Kani izlazi s Marijinih usana i postaje veliki majčinski savjet kojeg ona upućuje Crkvi svih vremena: „Što god vam rekne, učinite!“ (Iv 2, 5).“¹⁰¹ Iako samo u prvom zazivu ovoga otajstva prisutna Marija, ostavlja duboki trag na sve ostale, čineći marijansku pozadinu svih ostalih otajstava svjetla. Njezin

⁹⁹ *RMV*, br. 20.

¹⁰⁰ *Usp. Isto*.

¹⁰¹ *Isto*, br. 21.

savjet: „Što god vam rekne, učinite!“, postaje izvrstan uvod u Kristove riječi i znakove tijekom njegova javnog djelovanja.¹⁰²

3.3.3. Žalosna otajstva

Od svih otajstava koja susrećemo u evanđeljima ovo zasigurno ima posebnu važnost. Cjelokupna kršćanska duhovnost oduvijek se usredotočivala na pojedine dijelove Kristove Muke shvaćajući je kao vrhunac objave ljubavi i izvor našeg spasenja. Tako i krunica izabire neke dijelove Muke pozivajući vjernike na razmatranje Kristove agonije zajedno sa Marijom. Stoga, Papa želi naglasiti da žalosna otajstva pomažu vjerniku ponovno proživljavati Isusovu smrt, stati podno križa sa njegovom majkom, ući s njom u beskrajni ocean Božje ljubavi prema čovjeku i na taj način iskusiti svu njegovu životvornu snagu.¹⁰³

3.3.4. Slavna otajstva

Kao vjernici ne smijemo se zaustavljati na slici Krista raspetoga, naša vjere mora nadići muke kako bi svoj pogled uzdigla prema Kristovoj slavi u uskrsnuću. Ovdje se ponovno događa vrijeme Marijina otvorena sudjelovanja u povijesti spasenja, nije više povučena u tišinu kao što je to bila tokom Isusova djelovanja. Posljednja dva zaziva radosnog otajstva osvjetljaju nam svojevrstnu nagradu koju Majka prima od Sina. Njezino uzašašće u nebo i krunjenje za Kraljicu Neba i anđela označava predokus i vrhunac eshatološkog stanja Crkve: „Kraljica ima i pred kraljem puninu moći. Marijina se moć izražava u njezinu zagovoru i posredovanju milosti jer mi sve osobne milosti od Boga i Krista uvijek primamo kao udovi svete Crkve, pa time i kao djeca Marijina.“¹⁰⁴ Stoga slavna otajstva njeguju u vjericima nadu u eshatološki cilj, prema kojem Crkva hodočasti.¹⁰⁵

3.3.4. Antropološki vid krunice

Na prvi pogled krunica nema antropološku notu u sebi. No, u svjetlu svega do sad rečenoga, nije tešku proniknuti dublje u ovakav pogled prema krunici. Svatko tko krene razmatrati Krista u različitim etapama njegova života ne može, a da ne spoznaje i istinu o čovjeku. Takvu teološku misao nam potvrđuje i Drugi vatikanski koncil u Pastoralnoj

¹⁰² Usp. *RMV*, br. 21

¹⁰³ Usp. *Isto*, br. 22.

¹⁰⁴ H. U. v. BALTHASAR, *Krunica. Marijanska molitva i spas svijeta*, str. 76.

¹⁰⁵ Usp. *RMV*, br. 23.

konstituciji o Crkvi *Gaudium et spes*: „Misterij čovjeka postaje doista jasan jedino u misteriju utjelovljene Riječi.“¹⁰⁶ Smisao krunice u tom pogledu je da otvori put tome svjetlu. Ako slijedimo Krista, koji je i Bog i čovjek a u kojem je čovjekov put objavljen i otkupljen, svaki vjernik dolazi pred sliku pravog čovjeka, tako čovjek: „Razmatrajući Kristovo rođenje biva poučen o svetosti života, promatrajući nazaretski dom uči pravu istinu o obitelji prema Božjem naumu, slušajući Učitelja u otajstvima njegova javnog djelovanja crpi svjetlo koje ga vodi u kraljevstvo Božje, a slijedeći ga na putu na Kalvariju biva poučen o smislu spasenjskog trpljenja. Na kraju, razmatrajući Krista i njegovu Majku u slavi, vidi cilj kojemu je svaki od nas pozvan, ako dopustimo da nas Duh Sveti ozdravi i preobrazi.“¹⁰⁷ Može se reći kako svako otajstvo krunice, kada ga se pažljivo promatra, baca svjetlo na čovjeka i misteriji koji zovemo čovjek. Krunica omogućuje još jednu antropološku dimenziju, omogućuje da u susret s Otkupiteljevim čovječtvom iznesemo i prostremo sve svoje probleme, tjeskobe, napore i težnje kojima je označen naš život, Papa ističe: „Moliti krunici znači povjeriti sve svoje brige milosrdnim srcima Krista i njegove Majke.“¹⁰⁸ Stoga, kada govorimo o krunici u njenom antropološkoj ozračju, mislimo na odnos vjere i razuma u njenoj kontemplativnoj dimenziji

Da je krunica, kao i svaka molitva, u bitnome antropološki usmjerena, svjedoči i sama činjenica da su razum i vjera pa samim time i molitva, duboko međusobno protkane. Teolog Raguž, tumačeći molitve sv. Anzelma Canterburyjskog Blaženoj Djevici Mariji ističe upravo tu antropološku dimenziju svake molitve pa tako i krunice: „Sve molitve, a napose molitve Djevici Mariji, svjedoče o sraslosti razuma i vjere: razum koji se daje voditi i izazivati vjerom, ali i vjere koja je upravo po razumu ostaje živa vjera.“¹⁰⁹ Raguž se, kao i Ivan Pavao II., posebno osvrće na odnos kristologije i mariologije, naglašavajući opasnost po duhovnost ako se jedno od drugog odvaja. U prvom redu ističe kako se gubi povijesno-spasenjski aspekt gdje kristologija postaje apstraktna, potpuno svedena na racionalno, bez udjela u današnjici svakoga čovjeka, gdje Krist ostaje ideja kojoj se divimo, ali je ne slijedimo. Dok s druge strane,

¹⁰⁶GS, br. 22.

¹⁰⁷RMV, br. 25.

¹⁰⁸Isto., u istom broju Papa iznosi svoju misao o važnosti krunice za njegov pontifikat: „Iznova razmišljajući, u vremenskom razmaku od dvadeset pet godina, o teškoćama koje su također bile dio moje papinske službe, osjećam potrebu još jednom reći, kao topao poziv svima da osobno stječu to iskustvo: da, krunica doista „označava ritam ljudskog života“, kako bi ga uskladila s ritmom božanskog života, u radosnom zajedništvu Presvetog Trojstva, cilja i težnje našeg života.“

¹⁰⁹IVICA RAGUŽ, *Molitve Anzelma Canterburyjskoga Blaženoj Djevici Mariji i marijanska pobožnost danas*, u: Hercegovina franciscana, 7(2011.), br. 7, str. 298.

marijanska pobožnost bez kristologije vodi duhovnosti u kojoj nema obraćenja i pravog suočavanja s vlastitom egzistencijom i grješnošću.¹¹⁰ Prepoznavajući dvije krajnosti, Raguž ističe da je korijen marijanske duhovnosti ljubav: „Pobožnost prema Blaženoj Djevici proizlazi iz Božje ljubavi prema čovjeku koja nam je objavljena u Isusu Kristu. Božja ljubav je u potpunosti primljena u povijesti ljudskoga roda upravo u osobi Blažene Marije.“¹¹¹ Ona je prva od Boga primila ljubav, s Marijom je Bog prvo razvio odnos ljubavi. Stoga je ona vjernicima prva pomoćnica u svemu, napose u ljubavi.¹¹²

Iz svega gore navedenoga, Papa tvrdi da se može sa sigurnošću reći da je krunica, kao i svaka druga molitva, obavijena antropološkim elementom i duhom. Ona je molitva koja u potpunosti obuhvaća čovjeka, sve njegove psihosomatske dimenzije: „Molitva krunice je molitva čovjeka za čovjeka: to je molitva ljudske solidarnosti, kolegijalna molitva otkupljenih, koja odražava duh i nakane prve otkupljene, Marije, majke i slike Crkve: molitva za sve ljude svijeta i povijesti, za žive i mrtve, koji su pozvani da budu s nama Tijelo Kristovo i da postanu s njim subaštinici slave.“¹¹³

3.3.5. Praktične upute o molitvi krunice

Krunica je koncipirana na takav način da potpomogne sjedinjenje s otajstvom kroz razmatranje istog. Ovdje je riječ o metodi koja se temelji na ponavljanju, prije svega molitve Zdravomarije. No, ovdje se lako može pojaviti jedna opasnost. Ako se dogodi da se to ponavljanje promatra površno, lako se upadne u napast da se krunicu smatra suhoparnom i dosadnom vježbom. Stoga Papa tvrdi da krunicu treba promatrati kao izraz one ljubavi koja se neumorno obraća ljubljenoj osobi iz čiste ljubavi, koja je uvijek nova zbog svih osjećaja kojima je prožeta:

„Jedno je jasno: ako je ponavljanje Zdravomarije izravno upućeno Mariji, taj je čin ljubavi u konačnici, s njom i po njoj, upravljen Isusu. Ponavljanje je potaknuto željom za sve potpunijim suobličavanjem Kristu, istinskom »programu« kršćanskog života. Sveti je Pavao taj program izrazio gorljivim riječima: „Ta meni je živjeti Krist, a umrijeti dobitak!“ (Fil 1, 21). I nadalje: „Živim, ali ne više ja,

¹¹⁰ Profesor Raguž za portal Svjetlo riječi napisao je mali ali vrlo zanimljivi članak pod nazivom *O dvjema vrstama lažnih vjernika*. Gdje upravo s jedne strane ističe krajnji racionalizam kao govor o Kristu kao nekakvoj lijepoj ideji ali Kristu kao nekakvoj apstraktnoj „pojavi“, koji nema udjela u mojoj svakodnevnici. S druge strane stoji vjerski sentimentalizam kao svojevrsna „vjerska prostitucija“ gdje se svetost iznosi u krajnjem brbljanju i nekontroliranoj euforiji. Članak možete pogledati na: <http://www.svetlorijeci.ba/kolumna/2520/ivica-raguz/o-dvjema-vrstama-laznih-vjernika>

¹¹¹ IVICA RAGUŽ, *Molitive Anzelma Canterburyjskoga Blaženoj Djevici Mariji i marijanska pobožnost danas*, str. 299.

¹¹² Usp. *isto*, str. 298.-299.

¹¹³ *RMV*, br. 21.

nego živi u meni Krist“ (Gal 2, 20). Krunica nam pomaže sve tješnje se suobličiti Kristu, sve dok ne postignemo istinsku svetost.¹¹⁴

Ne treba iznenaditi što se naš odnos sa Kristom može ostvariti određenom metodom. Kršćanski Bog se objavljuje čovjeku uvažavajući našu ljudsku narav i ritam ljudskog života. Za Papu se metodološki aspekt duhovnosti posebno očituje u liturgiji. Sakramenti i sakramentalije strukturirani su tako da čine niz obreda koji uključuju sve dimenzije ljudske osobe, isti princip vrijedi i za neliturgijske molitve. Tu činjenicu posebno ističe i može se prepoznati karakteristična kristološka meditativna molitva na Istoku, tradicionalno povezana sa ritmom disanja, a koja istodobno potpomaže ustrajnost u molitvi i na neki način kao da najpristupačnije utjelovljuje želju da Krist postane sve u našem životu.¹¹⁵ Papa ističe da krunica nije ništa drugo nego metoda razmišljanja. Krunica služi kao sredstvo za postizanje nekog životnog cilja te i sama može postati cilj sama po sebi. U činjenici da je ona plod stoljetnog iskustva, kao metoda se ne smije podcijeniti.¹¹⁶

Kako bi se razmatranja u molitvi krunice temeljila na Bibliji, Papa Wojtyła potencira da se prije svakoga otajstva pročita prikladni biblijski tekst koji mu odgovara, naglašavajući da nije riječ o tome da se dozove u pamet neka informacija, nego da se dopusti Bogu da govori. Da bi mogli slušati i razmatrati svakako je potrebna šutnja. Stoga, nakon navještaja otajstva i čitanja Božje riječi preporučljivo je da zastanemo neko vrijeme: „Ponovno otkrivanje vrijednosti šutnje jedna je od tajni razmatranja i meditacije. Među nedostacima društva u kojem vladaju tehnologija i masovni mediji jest i činjenica da šutnju postaje sve teže ostvariti. Kao što se u liturgiji preporučuju trenuci šutnje, tako i u moljenju krunice priliči odrediti kratku stanku nakon slušanja Božje riječi, dok se duh usredotočuje na sadržaj određenog otajstva.“¹¹⁷ Jedna od glavnih molitava zasigurno jest molitva Ocu. Očenaš je u krunici postavljen gotovo kao

¹¹⁴RMV, br. 26.

¹¹⁵Ovakova je molitva na Istoku poznata kao hezihazam, a očituje se kroz trajno ponavljanje molitvenih misli kao naprimjer: „Gospodine Isuse Kriste, Sine Božji, smiluj se meni grešniku“. Hezihazam je duhovni i teološki pokret koji se pojavio na Svetoj Gori Atosu u 14. stoljeću i čije je učenje izloženo u teološkoj sintezi istočne monaške duhovnosti sv. Grgura Palame, nadbiskupa (arhiepiskopa) solunskog, a koje je Istočna crkva prihvatila i potvrdila na svojim sinodama 1341. i 1351. godine. No, po svetom Grguru Palami korijeni hezihazma potječu još od prebivanja Presvete Bogorodice i Vazda Djeve Marije u hramu Salomonovu. Budući da se sav duhovni život čovjeka odvija u velikoj harmoniji, učenje i izlaganje o molitvi trebaju biti povezani s redom i harmonijom koji vladaju u duhovnom životu. U vezi toga govori se o podjeli duhovnog rasta na tri stupnja: očišćenje, prosvjetljenje i sjedinjenje. Za svaki od ova tri stupnja karakteristično je da ima svoj način molitve, svoj način organiziranog života, svoje kušnje. Svaki stupanj ima i svoj odnos s duhovnim ocem, svaki stupanj odgovara stupnjevima života.

¹¹⁶Usp. RMV, br. 26.-28.

¹¹⁷Isto, br. 31.

temelj kristološko-marijanske meditacije. On je uvod u svako otajstvo, nakon kojeg slijedi niz od deset Zdravomarija:

„To je najopsežniji dio krunice i ujedno je čini marijanskom molitvom u pravom smislu riječi. No upravo u svjetlu ispravno shvaćene Zdravomarije jasno se zapaža da se marijansko obilježje ne samo ne suprotstavlja onom kristološkom nego ga ističe i pojačava. Prvi dio Zdravomarije, sastavljen od riječi koje su Mariji uputili anđeo Gabrijel i sveta Elizabeta, poklonstveno je razmatranje otajstva koje se ispunilo u Djevici iz Nazareta. Te riječi, takoreći, izražavaju divljenje neba i zemlje i, u određenom smislu, divljenje samog Boga dok promatra svoje „remek-djelo“ – utjelovljenje Sina u Marijinu djevičanskom krilu – u smislu onoga Božjeg pogleda iz Knjige Postanka (usp. Post 1,31), onoga iskonskog pathosa kojim je Bog, u zoru stvaranja, promatrao djelo svojih ruku. Dok u krunici ponavljamo Zdravomarije, dijelimo sâmo Božje udivljenje i radost: u zanosnom divljenju prepoznajemo najveće čudo u povijesti. To je ispunjenje Marijina proroštva: „Odsad će me, evo, svi naraštaji zvati blaženom“ (Lk 1, 48).“¹¹⁸

Papa ovdje naglašava da je težište prvog i drugog dijela molitve Zdravomarijo Isusovo ime, Emanuel. Iz toga imena proizlazi jedinstveni i povlašteni odnos s Kristom, koji Mariju čini Majkom Božjom (Theotokos) te izvire sva snaga prošnje koju joj upućujemo u drugom dijelu molitve, dok joj povjeravamo svoj život i čas svoje smrti. Završetak svake desetine određen je za molitvu Slava Ocu koji je ovdje postavljen kao Trojstvena doksologija koja je cilj svakog kršćanskog razmatranja.¹¹⁹

Molitvu krunice karakterizira i njen materijalni oblik očitovan u malenim zrnima poredanim u pet desetina na tankoj vezici sa križem na početku. U najopširnijoj praksi ona su sredstvo za brojenje izmoljenih Zdravomarija, no zasigurno je možemo promatrati i kao izražavanje određenog simbolizma, koji može dati veću dubinu razmatranju. Prvi dio toga simbolizma jest da nizanje zrnaca krunice vodi križu, koji i otvara i zatvara tijekom molitve. Zrnca kao sredstvo za brojanje krunice označavaju i neprekidni hod razmatranja i kršćanskog usavršavanja: „Lijep način da se proširi simboličko značenje zrnaca krunice jest dopustiti da nas ona podsjetite na naše uzajamne odnose, na svezu zajedništva i bratstva koja nas sve povezuje u Kristu.“¹²⁰

¹¹⁸ *Isto*, br. 33.

¹¹⁹ Usp. *RMV*, br. 31.-35.

¹²⁰ *Isto*, br. 36.

3.3.6. Ivan Pavao II. i sv. Ljudevit Grigorion Maria de Monfort

Sveti Ljudevit Monfortski rodio se 31. siječnja 1673. u Monfort-la-Cane-u kod Rennesa u Bretanji u Francuskoj. Živio je u vremenu kada je bio veliki otpad od vjere, u vremenu baroka. Odlikovao se u propovijedanju, askezi, mistici, izradi skulptura, a pred kraj svojega života i kao pisac. No, iznad svega se odlikovao velikom bezrezervnom ljubavlju prema Isusovoj Majci. Oko 1685. primio je sakrament potvrde te svome krsnom imenu Ljudevit dodao još ime Marija. Nakon nekog vremena odlazi u isusovački kolegij Sv. Tome u Rennes gdje završava klasičnu gimnaziju te kasnije i teologiju. Bio je jedan od najvećih misionara kojega poznaje Katolička Crkva. Prema predaji se smatra da je prepješačio oko 25 tisuća kilometara i održao oko stotinu misija, što je za ono vrijeme gotovo neostvarivo. Utemeljitelj je misionara monfortanaca, „Družbe Marijine“ čiji članovi mogu biti braća i svećenici. Posebna karizma monfortanaca jest da su misionari-propovjednici. Monfortanska duhovnost je prije svega put traženja i suobličenja Isusu Kristu po Marijinim rukama. Monfort je bio svećenik mističnog iskustva koji je žarko tražio i želio prisutnost Boga živoga u svome životu:

„Dođi, o Mudrosti, jedan siromah te traži. Zašto toliko produljuješ moje mučeništvo? Tražim te dan i noć. Otvori, moja Ljubavi, kucam na tvoja vrata. O ne, nije to stranac nego srce koje ljubav nosi i koje nema druge do li tvoje kuće za počinak. Ako me ne želiš, dopusti barem da te tražim. Ostavi me uvijek u čežnji traženja.“¹²¹

Kad bi se trebalo sažeti ono osnovno što je karakteristično u vezi karizme i duhovnosti monfortanaca, to bi bilo zasigurno: evangelizacija, molitva Mariji, česte promjene mjesta boravka, rad. Monfort se istaknuo i u pisanju, njegova najpoznatija djela su: Marijina tajna ili Sveto ropstvo ljubavi, Ljubav Vječne Mudrosti i Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici.

Za Papu od velike je važnosti bila knjiga *Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici Mariji*¹²², kako sam Papa Wojtyła kaže: „Čitanje ove knjižice za mene je predstavljao jedan odlučujući preokret u mome životu. Rekoh preokret iako se radilo o jednom dugom nutarnjem putu koji se podudarao s potajnom pripremom za svećeništvo. Upravo tada mi dođe u ruke Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj

¹²¹ LJUDEVIT M. G. MONFORTSKI, *Duhovni spisi. Ljubav Vječne Mudrosti*, KS, Zagreb, 2009., br. 97.

¹²² Raspravu je Monfort napisao pred kraj svoga života, ali je knjiga svoje prvo objavu doživjela 1849. Od tada pa do danas je doživjela više od tristo izdanja, na nešto više od trideset jezika.

Djevici, jedna od onih knjiga koju nije dovoljno jedanput čitati. Sjećam se da sam dugo vremena nosio tu knjižicu i u tvornicu sode gdje sam radio, tako da su se njene lijepe korice uprljale vapnom. Čitao sam uvijek iznova njene odlomke jedan za drugim...¹²³ Kako je još od djetinjstva razvijao svoju pobožnost prema Mariji, u jednom trenutku mladi se Wojtly zapitao štuje li Mariju na takav način da umanjuje štovanje Krista: „Tada mi je u ruke došla knjiga koju je napisao sv. Ljudevit Marija Grigorion de Monfort. U njoj sam našao odgovor na moje sumnje. Da, Marija nas približuje Kristu, vodi nas Njemu, pod uvjetom da se njezino otajstvo živi u Kristu.“¹²⁴ Ono što je Papi zasmetalo je jedan pomalo barokni stil pisanja što u čitatelju pobuđuje gnjecanje, osjećaj da su misli previše emotivne. Ipak, Ivan Pavao II. Monforta naziva izvrsnim teologom. Ovaj Monfortov spis Papi je toliko značio da je svoje papinsko geslo oslovio TotusTuus (Sav Tvoj), koje je preuzeo iz kratkog Monfortovapredanja Mariji u obliku molitve: „Sav sam Tvoj i sve moje Tvoje je. Prihvaćam Te u svemu momemu. Daruj mi svoje srce, Marijo.“¹²⁵ Stoga je Rasprava ostalo životni suputnik Pape koji se do kraja Mariji posvetio.¹²⁶

¹²³ ANDRE FROSSARD, Ne bojte se. Intervju s Papom Ivanom Pavlom II., intervju iz 1983., internetska stranica: http://www.monfortanci.com/Rasprava_o_pravoj_pobožnosti-Uvodna_rijec.html, pristupano: 10.5. 2015.

¹²⁴ IVAN PAVAO II., *Dar i otajstvo. Prigodom 50. obljetnice mogega svećeništva*, KS, Zagreb, 1996., str. 35.

¹²⁵ LJUDEVIT M. G. MONFORTSKI, *Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici Mariji*, Symposium, Split, 2005., br. 233. U originalu; „TotusTuus ego sum et omnia mea Tua sunt. Accipio Te in mea omnia. Praebe mi hicor Tuum, Maria.“ Na hrv. jeziku postoji izvrsna studija o Montfortovoj duhovnosti: MILJENKO SUŠAC, *Posveta Isusu Kristu po Mariji. Sustavni prikaz marijanske duhovnosti prema sv. Ljudevitu Montfortskome*, KS i Družba Marijinih misionara-Monfortanci, Zagreb, 2015.

¹²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Dar i otajstvo*, str. 33.-37.

4. *Mulieris dignitatem*

Ivan Pavao II. je tijekom svojega pontifikata otvarao mnoga pitanja vezana uz čovjeka, njegovo dostojanstvo i njegov razvoj.¹²⁷ Jedna od tema koju je Papa često puta poticao je govor o ženi, njezinom dostojanstvu te ulozi žene u obitelji i društvu. Potaknut bioetičkim previranjima koja su se počela događati u prošlom stoljeću, 15. kolovoza 1988. Papa izdaje apostolsko pismo *Mulieris dignitatem*¹²⁸ koje govori o dostojanstvu i pozivu žene. Tekst ima devet poglavlja, a ono što ga čini specifičnim je to da nije sustavno prikazan tekst kako je uobičajeno za tekstove crkvenoga Učiteljstva.

Tekst govori o teološko-antropološkim problemima, naglašavajući čovjekovu transcendentnu dimenziju. *Mulieris dignitatem* ne iznosi praktična rješenja o položaju žene, nego samo donosi teološko obrazloženje o dostojanstvu žene. Iako bi se o Mariji kao ženi moglo govoriti u kontekstu različitih pojmova kao npr. o pojmu majčinstva, djevičanstva, uloge žene u Savezu pa sve do ženskog šarma i nježnosti, ovdje će biti predstavljeno samo nekoliko kratkih misli o tome gdje Papa vidi Mariju kada govori o ženi, poštivajući sav rad koji Papa ima na ovome području. Kako se ovdje bavimo isključivo mariologijom Ivana Pavla II., pokušat ćemo predstaviti nekoliko misli o ženi kao Bogoroditelji, ženi kao službenici te na kraju davnu otačku usporedbu dviju najvećih biblijskih žena, Eve i Marije.

¹²⁷ Najznačajniji dokumenati koje su izašle iz Papina pera vezanih uz teme koje se tiče samoga čovjeka su: enciklika *Evangelium Vitae*, koja govori o ključnim pitanjima života kao što su smrtne kazne, pobačaji, eksperimenti nad ljudskim embrijima, eutanazija i samoubojstva. Sljedeća enciklika je *Donum Vitae*, koja govori o različitim biomedicinskim istraživanjima i reproduktivnim tehnikama. Temeljna poruka ove Enciklike je briga za zaštitu ljudskog života od trenutka začeća do prirodne smrti.

¹²⁸ Pismo je svečano predstavljeno 30. rujna 1988. godine u svečanoj dvorani, tekst dokumenta prikazao je tadašnji prefekt Kongregacije za nauk vjere kardinal Ratzinger. Tekst govori o dostojanstvu i pozivu žene u svjetlu kršćanske objave, možemo ga promatrati kao odgovor Crkve na velike promjene koje su za žene nastale u ovo vrijeme. Originalni tekst Papa je napisao na poljskom jeziku.

4.1. Žena-*Theotokos*-službenica

Sveti Pavao u svojim poslanicama samo jedanput spominje Mariju, i to ne njezinim imenom nego pojmom žena: „Ali kad dođe punina vremena, posla Bog svoga Sina, rođena od žene“ (usp. Gal 4,4). Pojmom žena se želi istaknuti podudarnost s riječima Protoevanđelja u Knjizi Postanka: „Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojega i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu“ (Post 3, 15). Na taj način, zaključuje Papa, žena postaje prisutna u središnjem spasenjskom događaju koji označava puninu vremena, koja se ostvaruje u ženi i po ženi. Važnost ženine uloge u povijesti spasenja se posebno očituje u naviještaju iz Nazareta, gdje žena na anđelov pozdrav omogućuje da se u njenoj utrobi začne Krist: „Marija je na taj način postigla takvo sjedinjenje s Bogom da su time nadmašena sva iščekivanja ljudskog duha.“¹²⁹

Punina vremena, koja je po Mariji došla u svijet, očituje izuzetno dostojanstvo žene. Ovakav govor o dostojanstvu žene sadrži nadnaravno uzdignuće u povezanosti s Bogom, očitovanog u osobi Sina. Ta povezanost ispunja najuzvišeniji cilj ljudskoga života. Papa piše: „U tom smislu je žena predstavica i prauzor cijelog čovječanstva: prauzor ljudske naravi vlastite svim ljudima, muževima i ženama.“¹³⁰ Nazaretski događaj označuje i oblik sjedinjenja sa živim Bogom, sjedinjenje koje pripada ženi Mariji. Nazaretska žena postala je Majka Božja. Ova istina o Mariji je prisutna od početka Crkve, svečano proglašena na saboru u Efezu 431. Suprotno Nestoriju, koji je bio zastupnik teologije po kojoj je Marija majka Isusa čovjeka, Efez ističe da je Marija rodila Bogočovjeka. Kada je u trenutku navještaja izgovorila svoj *fiat*, Marija je začela čovjeka, Sina Božjega, istobitna s Ocem. Stoga Papa zajedno s Koncilom još jedanput potvrđuje da je Marija Majka Božja, *Theotokos*, Bogorodica. Za Papu Marija kao žena omogućuje nam da budemo „*fili in Filio*“ po svome posebnom sjedinjenju s Bogom. No, odgovorom svoje vjere i slobodne volje Marija odražava i svoje puno osobno sudjelovanje, svoj „*ženski ja*“ u događaju utjelovljenja, postajući ona koja je puna milosti: „Stoga punina milosti koja je Nazaretskoj Djevici zajamčena jer će postati

¹²⁹IVAN PAVAO II., apostolsko pismo, *Mulieris dignitatem*, Vatikan, 15. kolovoza 1989., u: Dokumenti 91, KS, Zagreb, 1989., br. 3., Pismo se u nastavku navodi kraticom MD.

¹³⁰*Isto*, br. 4.

Theotokos istodobno je punina savršenstva svega onoga što je tipično žensko. Sada smo, na neki način, dotakli vrhunac i prauzor osobnoga dostojanstva žene.¹³¹

Drugi pojam koji Papa ovdje želi istaknuti u promatranju Marije kao žene je naslov koji je Djevica dobila od anđela, službenica: „Evo službenica Gospodnje“ (Lk 1, 38). Papa naglašava da se ova rečenica ne smije osiromašiti ili umanjiti u njezinom značenju time da se ona plastično istrigne iz konteksta cjelokupnog događaja. Stoga Papa naglašava: „Riječi „službenica Gospodnja“ očituju puninu Marijine svijesti da je pred Bogom stvorena.“¹³² Ipak, riječ službenica, na kraju dijaloga navještaja, ostaje upisana u intimnu stvarnost odnosa Majke i Sina.

4.2. Eva-Marija

Uspoređivanje Eve i Marije je prisutno u različitim razmatranjima o pokladu naše vjere, ova dva ženska lika postavljena su jedan nasuprot drugoga, često puta su bila središte razmatranja otaca i teologa prošlih vremena. Eva se predstavlja kao majka svih živih, svjedok je biblijskog početka u kojem su sadržane sve istine o stvaranju čovjeka na sliku i priliku Božju, te istina o istočnom grijehu. Marija je svjedok novog početka i novog stvaranja. U Starom zavjetu kada je Bog htio intervenirati i uči u povijest svoga naroda obraćao se ženama, kao npr. majkama Samuela i Samsona, ali kad je htio sklopiti savez sa ljudima, obraćao se muževima kao što su to bili Noa, Abraham, Mojsije. No, na početku Novoga saveza nalazi se žena, Djevica iz Nazareta. Uspoređivanje Eve i Marije Papa razumije tako što za Mariju ističe: „Marija je usvojila i usavršila misterij žene, čiji je početak Eva, majka svih živih, usvojila je to i usavršila ponajviše u otajstvu Krista-„novog i posljednjeg Adama“ koji je svojoj osobi pridružio narav prvog Adama.“¹³³ Papa želi vratiti govor i sliku o ženi onako kako je to očitovano u stvaralačkom djelu, u vječnom Božjem planu. S tim naumom, Papa parafrazirajući riječi sv. Ambrozija u Mariji vidi svojevrstni filter kroz koji se mijenja slika o ženi: „Marija je novi početak dostojanstva i poziva žene, svih žena i svake pojedine.“¹³⁴

¹³¹*Isto*, br. 5.

¹³²*MD*, br.5.

¹³³*Isto*, br. 11.

¹³⁴*Isto*.

5. Mariologija Ivana Pavla II. i mariologija XX. stoljeća

Možemo slobodno reći da je dogmatska teologija perjanica teoloških previranja današnjega vremena, no često se puta čini kao da unutar dogmatike za mariologiju nema mjesta, kao da joj se ne daje dovoljan značaj.¹³⁵ Stoga će u ovome dijelu rada biti predstavljena dva najveća teologa XX. stoljeća, Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner, točnije njihova mariologiju. Predstavljajući ova dva velikana želi se vidjeti gdje je aktualna mariologija Ivana Pavla II. naspram mariologije XX. stoljeća. Da bismo bolje upoznali Rahnera i Balthasara, bazirat ćemo se na razmišljanjima hrvatskog teologa Ivice Raguža.¹³⁶

5.1. Mariologija Hansa Ursa von Balthasara

Hans Urs von Balthasar je teolog koji je veliko dio svoga teološkog opusa posvetio Blaženoj Djevici Mariji: „Doprinos njegovih marioloških promišljanja ne sastoji se samo u rasvjetljavanju osobe Blažene Djevice Marije nego u aktualizaciji mariologije kako za ostale teološke traktate tako i za duhovnost i neka druga goruća pitanja današnjega čovjeka kao što je pitanje slobode.“¹³⁷ Baš kao i Ivan Pavao II., Balthasar se ne bavi samo Marijom nego kroz Mariju promatra ostale teme unutar teologije i antropologije.

Za početak svojega razmišljanja o Balthasarovoj mariologiji Raguž ističe da je teološko razmatranje o ženi presudno za njegov pristup Mariji, naglašavajući da Balthasar svoje tumačenje o ženi izvodi iz mariologije. Prema Balthasaru, muškarac je govor (Wort), a žena od-govora (Ant-wort). Stoga on naglašava da je muškarac primaran, a žena sekundarna. No, to ne znači da je muškarac samodostatan, naprotiv, on se dovršuje jedino odnosom prema drugoj osobi, ženi: „Jer riječ ne može opstojati bez

¹³⁵Raguž nam je na predavanjima znao reći da je mariologija danas u egzilu. Ako pogledamo današnje kolegija na katoličkim fakultetima, možemo uočiti da postoji određene ne logičnosti u podjeli kolegija. I dok skoro svaka knjiga Zakonika kanonskog prava jest jedan kolegij (redovni), mariologija je „bačena“ u klub izbornih kolegija, sa mizernom satnicom od 45 minuta tjedno.

¹³⁶Neki od radova Ivice Raguža na temu Balthasara i Rahnera: *Za tragovima Božjim. teološko traganje Karla Rahnera i Hansa Ursa von Balthasara* (prir.), Biblioteka Diacovensia-Studije 10, Đakovo, 2007.; *Teologija i duhovnost svećeništva prema Karlu Rahneru*, u: Nova prisutnost. Časopis za intelektualna i duhovna pitanja III/2 (2005), str. 329.-346.; *Teologija i filozofija kao sluškinje. Hans Urs von Balthasar o odnosu teologije i filozofije*, u: P. ARAČIĆ (prir.), *Teologija u dijalogu s drugim znanostima*, Diacovensia - Studije 12, Đakovo, 2008., str. 85.-99.

¹³⁷IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) 4, str. 815.

odgovora.¹³⁸ Ovakav oblik razmišljanja o ženi Balthasara vodi u jednu analogiju: „Ukoliko je muškarac primaran, a žena sekundarna... tako se analogno može govoriti i o odnosu Boga i stvorenja. Stvorenje nikako ne može biti primarno. Sve što ima, primilo je od Boga, tako da Bog ostaje trajno primaran. Iz toga slijedi da je stvorenje upravo u svojoj sekundarnosti žensko.“¹³⁹

Ovakvo poimanje žene Balthasaru služi kako bi razjasnio odnos Krista, Marije i Crkve. On polazi od činjenice da je Krist Bogočovjek, kao Bog ne treba žene, tj. Crkvu ili stvorenje. Ali kao čovjek, on treba odgovor (Ant-wort) jer ne može biti dovršen bez žene, Marije i Crkve. Ovdje ističe jedinstvo u različitosti između kristologije, mariologije i ekleziologije naglašavajući da put prema Isusu vodi samo preko Marije i Crkve. No, Balthasar daje prednost Mariji jer bez Marije ne bi bilo ni Crkve.¹⁴⁰

Žena je polarno usmjerena prema muškarcu, ali i prema djetetu. Okrenuta prema mužu ona je osoba dijaloga, okrenuta prema djetetu ona je počelo ljudskog roda, iskon drugoga. Na taj način žena se ostvaruje između jednog i drugog pola, to strujanje Balthasar naziva dijadom, za razliku od muškarca kojega po svojoj naravi naziva monada, jer više teži samodefiniranju. Za Balthasara je bitno promatrati Mariju kao majku i Mariju kao ženu.¹⁴¹

Balthasar promatra Mariju i u kontekstu nauka o Crkvi, to polazište je kristologija. Krist kao pravi Bog je ikona Trojstva, dok se kao čovjek u potpunosti ostvaruje u odnosu prema drugom čovjeku i čovječanstvu: „Iz toga slijedi da je Isus Krist kao čovjek, ukoliko je govor, potrebit ljudskoga od-govora, i to takva od-govora koji će biti u skladu s njegovim božansko-ljudskim poslanjem.“¹⁴²Taj od-govor uz Mariju jest i Crkva. U Mariji je na savršen način ostvarena bit i poslanje Crkve: biti Kristova zaručnica i Kristova majka. Crkva je za Balthasara najprije marijanski (ženski) definirana. Kao i Marija, Crkva treba biti plodna majka, a to svoje majčinsko poslanje

¹³⁸ IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, str. 816., Raguž ističe još jedan Balthasarov pojam, Antlitz. Muškarac je Litz, gled, a žena je Ant-litz, od-gled, lice. Ovim pojmom naglašava da se muškarac jedino u ženi uspijeva odgledati.

¹³⁹ *Isto*, str. 818.

¹⁴⁰ Usp. *Isto*.

¹⁴¹ Usp. *Isto*, str. 819.. S obzirom na dijaloško poimanje žene, Raguž na istoj stranici zaključuje: „Ukoliko se stavi naglasak samo na Mariju kao majku, odnosno na majku Isusovu, tada se Mariju promatra nedijaloški, izolirano, bez odnosa prema drugomu, prema Bogu i prema stvorenju. To je i bio čest slučaj u povijesti mariologije razlog mnogih stranputica u mariologiji i pobožnosti prema Mariji. Drugi je pristup opet u opasnosti isticati Mariju samo kao ženu, što bi Mariju opet reduciralo, ovaj put na ekleziologiju.“

¹⁴² *Isto*, str. 822.

može ostvariti samo ako svoj odnos prema Kristu iznova definira kao djevica: „Balthasar upozorava da takav bliski su-odnos između Crkve i Marije ne smije uzrokovati potpuni zaborav i iščeznuće Marije tako što bi postala jednim običnim članom Crkve.“¹⁴³ Marijanski pogled na Crkvu nameće pitanje gdje se to danas Crkva ostvaruje? Što Crkvi omogućuje i isto vrijeme biti i zaručnicom i majkom? Balthasar ističe da je to hijerarhija, institucija povjerena muškarcima koji trebaju vidljivo dočaravati da je Crkva marijanska, ženska, pomoćnica, stvorenje nasuprot Bogu koji djeluje. Stoga se Crkva očituje u dvostrukoj dimenziji: petrovsko-institucionalno objektivnoj i marijansko-subjektivnoj dimenziji. Iako marijanska prethodi petrovskoj, ona može ostati marijansko-subjektivnom samo po hijerarhiji.¹⁴⁴

5.2. Mariologija Karla Rahnera

Za razliku od Balthasarove mariologije, Rahner se više bavio promišljanjem o marijanskim dogmama. Stoga će se ovdje iz Raguževa pera predstaviti Rahnerovo promišljanje o marijanskim dogmama. Za početak ćemo predstaviti njegovu temeljnu mariološku misao. Kao i kod Balthasara, tako i kod Rahnera zaborav mariologije označava krnju i nepotpunu kristologiju, Raguž ističe: „...relativiziranje mariologije samo je pokazatelj relativiziranja činjenice Božjega utjelovljenja, Božje samoobjave u Isusu Kristu. Isto tako, relativiziranje mariologije ugrožava ideju suradnje Boga i čovjeka, štoviše uzrokuje također relativiziranje Crkve, dakle one stvarnosti koja, poput Marije, ima posebno povijesno-spasenjsko značenje u svijetu.“¹⁴⁵

U činjenici da se Bog objavio čovjeku u osobi Isusa iz Nazareta Rahner izvodi svoju mariologiju. Božji ulazak u ljudsku povijest se događa po čovjeku, Bog postaje čovjek. Iz toga slijedi da o Bogu ne možemo govoriti, a da ne spomenemo čovjeka, on ostaje trajno upisan u odnos s Bogom: „Time se također podrazumijeva da Božji ulazak u povijest po Isus Kristu uključuje i druge osobe, posebice one osobe koje su odigrale važnu ulogu, a to je za kršćane Blažena Djevica Marija. U tom smislu za Rahnera mariologija nužno slijedi iz logike utjelovljenja, iz kristologije.“¹⁴⁶ Ako kršćanstvo u svojoj biti podrazumijeva odnos (suradnju) Boga i čovjeka, Marija zasigurno postaje savršeno ostvarenje kršćanstva. A ako ona jest savršeno ostvarenje vjerničkoga života,

¹⁴³ IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, str. 823.

¹⁴⁴ Usp. *Isto*, str. 822-824. Ovdje vrijedi i suprotna tvrdnja, bez marijanske petrovska ne bi imala nikakvo značenje. Crkva bi bila funkcionalistička i bezdušna, čisto administrativna.

¹⁴⁵ *Isto*, str. 832.

¹⁴⁶ *Isto*, str. 831.

onda postaje sasvim razumljivo zašto je ne možemo zaobilaziti u svome odnosu sa Bogom.¹⁴⁷

Kada promišlja dogmu o Bezgrešnom začecu Rahner naglašava da je bezgrješno začecje vrhunski događaj Božje milosti i otkupljenja: „Marija nije manje otkupljena i pomilovana nego mi grješnici. Naprotiv, tamo gdje ne postoji grijeh i gdje Bog na neki način nije određen čovjekovim grijehom, dolazi još snažnije do izražaja Božja milost.“¹⁴⁸ Rahner daje i objašnjenje zašto je Bog upravo Mariju sačuvao od ljage istočnoga grijeha, stavljajući u prvim plan povijest spasenja. Ona je majka Božja, majka Sina. Zato njezino majčinstvo zahtijeva potpunu otkupljenost, otkupljenost duha i tijela: „Besmisleno je teološki misliti mogućnost Božjega utjelovljenja u osobi koja nije potpuno otkupljena.“¹⁴⁹

Kada tumači dogmu da je Marija Bogorodica, Rahner je na tragu crkvenih otaca. On naglašava da je Marija ponajprije duhovna majka, prvo je začela duhom pa tek onda tijelom. Njezino je začecje u potpunoj slobodi, sloboda koja ulazi u dramatičnost odnosa Boga i čovjeka. Zato, priznavajući veličinu Marijina fijata vjernici sa potpunim pravom Mariju mogu zvati svojom majkom. Rahner naglašava da iz ove dogme proizlazi pravilno shvaćanje drugih dviju dogmi: „Iz Marijina majčinstva nužno proizlazi njezino djevičanstvo.“¹⁵⁰ Rahnera ne zanimaju neukusne teološke rasprave vezane za Marijino djevičanstvo, kao što je primjerice pitanje njezina himena. Njezino je djevičanstvo za Rahnera uvijek vezano uz spasenjsko djelo Isusa Krista. Osim ovoga vida Rahner naglašava i da je njezino djevičanstvo povezano i s njezinom bezgrješnosti. Grijeh čini poremećaj u čovjeku, udaljuje čovjeka od Boga. Ako je bezgrešno začeta onda kod Marije nije bio taj poremećaj. Rađanje je stoga za nju potpuni izričaj predanosti Bogu. Za ovoga teologa Marijino djevičanstvo ima veliku ekleziološku dimenziju. I Crkva i vjernici u Marijinu djevičanstvu se uče svojemu djevičanstvu. Uči nas i odreknuću, odreknuću za drugoga, ljubljenoga. Marijino djevičanstvo stoga jest put i vjernika ponaosob i Crkve.¹⁵¹

Kada je počela priprava za proglašenje dogme o Marijinu uznesenju Rahner je bio zamoljen da sustavno teološki prikaže navedenu dogmu. On naglašava, budući da je

¹⁴⁷ Usp. IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, str. 829.-832.

¹⁴⁸ *Isto*, str. 833.

¹⁴⁹ *Isto*, str. 834.

¹⁵⁰ *Isto*, str. 835.

¹⁵¹ Usp. *Isto*, str. 835.-838.

Marija Bogorodica te je po njoj rođen Krist, ona je u potpunosti obuhvaćena Kristovim spasenjskim djelom. Kako Marija participira u cijelom Kristovom životu ona sudjeluje i u uzašašću. On Marijino uznesenje uspoređuje s Kristovim uzašašćem i dovodi ga u blisku vezu: „Rahner je mišljenja da Kristovo uskrsnuće-uzašašće konstituira nebo, tj. nebo kao mjesto preobražene, uzdignute i proslavljene ljudskosti u Bogu.“¹⁵² Stoga je Marija, kao savršeno otkupljena, prva ušla u Kristovo nebo sa proslavljenim tijelom koje nije vidjelo truleži: „Tako dogma o Marijinu uznesenju izriče činjenicu da se već sada, prije konca svijeta, dogodilo potpuno zajedništvo s Bogom, dušom i tijelom. Rahner tvrdi da protestanti imaju poteškoća s tom dogmom jer ostaju samo na razini teologije križa, tj. potpuno otkupljenje čovjeka ostaje samo obećanje.“¹⁵³ Za Rahnera je ova dogma važna i za kršćansku duhovnost. U uznesenju Isusove Majke vjernik se slavi čovjekovo dostojanstvo jer po Mariji je čovječanstvo primljeno u zajedništvo sa Bogom.¹⁵⁴

¹⁵² IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, str. 839.

¹⁵³ *Isto*

¹⁵⁴ Usp. *isto*, 838.-839.

5.3. Ivan Pavao II. u odnosu s Rahnerom i Balthasarom

„Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner izvrsno su ukazali na gotovo sve negativne posljedice zaborava Blažene Djevice Marije u teologiji, pastoralu i duhovnosti: nijekanje povijesnosti vjere, relativizacija Kristova božanstva, odnos s Kristom kao s idejom, a ne kao s konkretno osobom, racionalizam, projektnantsko-tehnicističko organiziranje pastorala, nevažnost Crkve ili Crkva kao puka organizacija, klerikalizam itd.“¹⁵⁵

Ova Raguževa misao nam najbolje pokazuje u kojem stanju se danas nalazi mariologija: u zaboravu. Rahner, Balthasar i Ivan Pavao II., iako s drugačijih stajališta, na svoj način svaki od njih želi naglasiti da je zaborav mariologije zaborav istinske kristologije, ekleziologije i kršćanske duhovnosti. I dok Ivan Pavao II. svoju mariološku misao predstavlja kao vrhovni autoritet Crkve kroz enciklike i apostolska pisma¹⁵⁶, Rahner i Balthasar to čine kao teolozi. Iz djela koja su napisali sva trojica mogu se jasno razaznati neke teme koje ih povezuju: duhovnost, kristologija, ekleziologija, pastoral, dostojanstvo žene neke su od glavnih tema koje pokušavaju rastumačiti imajući u prvom redu Mariju kao uzor. Iako su se Rahner i Balthasar zajedno s Ivanom Pavlom II. potrudili obraniti mariologiju i naglasiti njezin značaj, nisu otišli u krajnost da Mariju stave na mjesto Boga. Svaki od njih naglašava „marijanski post“. Marija je sveta i dostojna svake časti ali tek nakon Boga. Specifičnost Papina pisanja jest u tome što na neki način pokušava produbiti mariologiju II. vatikanskog koncila, Marija koja je uvijek usmjerena Kristu. Njegova mariologija je trinitarno-kristološka. Papa Wojtyła unosi i određenu svježinu i na području pobožnosti, posebno kako smo ranije vidjeli pobožnosti očitovanu kroz ljubav prema krunici. Može se za kraj zaključiti da je središnja teološko-marijanska geneza Ivana Pavla II. Marijina svetost i njezina posvemašna zauzetost za čovjeka.

¹⁵⁵ IVICA RAGUŽ, *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, str. 844.

¹⁵⁶ Svaku encikliku i apostolsko pismo završavao je molitvom Blaženoj Djevici Mariji.

Zaključak

Kada se promatra Ivana Pavla II., može se reći da o njemu postoje dvije slike koje su obilježile njegov život. U prvom redu to je jedna populistička slika, ovdje pojam populističke ne želimo definirati kao nešto površno i negativno, nego istaknuti kako je pokojni Papa bio jako omiljen i među vjernicima i među nevjernicima. Druga slika je ona koju je on ostavio u Crkvi, to je slika Pastira. Pastira koji je beskompromisno zastupao nauk Crkve i za njega se borio.

Jedna od temeljnih značajki toga pastirskog života za Papu je bila osoba Blažene Djevice Marije. Kad bi morali u jednoj rečenici, u jednoj misli, svesti Papin odnos prema Mariji, zasigurno ne bismo pogriješili kada bi rekli da je Papa Mariju doživljavao kao svoju Majku. Ta misao je prisutna u svakom slovu napisanih dokumenta, angelusa i svakoj riječi koju je Papa izgovorio o Mariji. Ta Papina marijanska nit se može iščitavati i u povijesti njegova bića ukorijenjena u tradiciju poljskog naroda.

Ipak, uza svu ljubav prema Mariji, Papa ne ide mimo Crkve kada govori o Mariji. Njegov stav je jasan, Marija je sveta i najsvetija, ali tek poslije Boga. On u potpunosti odbija govoriti o Mariji kao o Bogu. Za njega, kao i za Crkvu, Marija je za sve vjernike najsjajniji primjer nasljedovanja Krista, a za teologe savršen model govora o Kristu. Ali, nije Bog. Ipak, kod Pape se može iščitati da Marija ima posebno mjesto u Crkvi. Papa Mariju predstavlja kao „most“ između ljudi i Boga, što se najbolje može vidjeti njegovim tumačenjem Marije kao Posrednice svih milosti. Ta Marijina posebnost se može vidjeti i u dogmatskom definiranju Crkve gdje Papa kao da ekleziologiju izvodi iz mariologije i na taj način postaje blizak mariologiji XX. stoljeća.

Posebni pečat svoga marijanskog života Papa daje kada govori o krunici. Ovdje Papa predstavlja Mariju kao ikonu kontemplacije, kao onu koja uči kako Boga slušati i iz tog slušanja govoriti. Može se zaključiti da govor o krunici za Papu je kruna govora o Mariji. Molitva krunice za njega je bila vrhunac života sa Marijom. Njegov govor o krunici razbio je dvije krajnosti, dva stereotipa promatranja krunice. U prvom redu suprotstavlja se kleričkim krugovima koji krunicu promatraju kao plitku molitvu, predstavljajući je kao duboko kontemplativnu molitvu, a u isto vrijeme štiteći je od sentimentalizma širokih masa.

Papa Ivan Pavao II. bio je čovjek kontemplacije i akcije. Isusova Majka mu je bila zvijezda vodilja na putu života. Njoj se utjecao u najtežim trenucima života, s njom je dijelio radosti svojih uspjeha, njoj je sve povjeravao. Ako kažemo da je Marija najsavršeniji put kako da nađemo Isusa, onda možemo reći da su sveci najsavršeniji put da dođemo do Marije. Osoba Ivana Pavla II. to pokazuje u cijelom svom životu. Njegov *Totus tuus* Mariji svijetli kao jasan poziv današnjem vjerniku kome se i kako povjeravati i utjecati.

Literatura

- ANIĆ, R., *Filozofsko-teološke postavke Ivana Pavla II. o dostojanstvu i pozivu žene*, u: Ivan Pavao II., poslanje i djelovanje, zbornik radova sa simpozija održanog u Zagrebu 24. Lipnja 2005., prir. I. Sabotić, Ž. Tanjić, G. Črpić, Zagreb, 2007., str. 169.-188.
- ANČIĆ, N. A., *Apostolsko pismo Krunica Djevice Marije*, u: Crkva u svijetu, 38 (2003), str. 455.-462.
- ALVAREZ, I. J., *Marija iz Nazareta, Djevica i Majka. Pastoralne upute u povodu VIII. mariološkog i XV. Marijanskog međunarodnog kongresa u Zaragozi*, 1979., u: Dokumenti 57, KS, Zagreb, 1980.,
- BALTHASAR, H. U. von, *Mysterium Paschale. Sveto trodnevlje smrti, pokopa i uskrsnuća našega Spasitelja*, KS, Zagreb, 2002.
- BALTHASAR, H. U. von, *Krunica. Marijanska molitva i spas svijeta*, KS, Zagreb, 1990.
- BRAJČIĆ, R., *Enciklika Ivana Pavla II. Crkva o Euharistiji*, u: Obnovljeni život, 4(2003.), str. 503.-511.
- DUDA, B., *Marija i Crkva na putu vjere. Uz encikliku „Otkupiteljeva Majka“*, u: Obnovljeni život, 43(1988)1, str. 103.-114.
- FUČEK, I., *Mulieris Dignitatem-teološki naglasci*, u: Obnovljeni Život, 1989., str. 58.-66.
- GRIGORION, LJ. M. M., *Rasprava o pravoj pobožnosti prema Presvetoj Djevici Mariji*, Symposion, Split, 2005.
- GRIGORION, LJ. M. M., *Duhovni spisi. Ljubav Vječne Mudrosti*, KS, Zagreb, 2009.
- IVAN PAVAO II., enciklika, *Redemptoris Mater*, Vatikan, 25. ožujka 1987., Zagreb, u: Dokumenti 85, KS, Zagreb, 1987.
- IVAN PAVAO II. apostolsko pismo, *Mulieris Dignitatem*, Vatikan, 15. kolovoza 1989., u: Dokumenti 91, KS, Zagreb, 1989.

- IVAN PAVAO II., apostolsko pismo, *Rosarium Virginis Mariae*, Vatikan, 16. listopada 2002., u: Dokumenti 132, KS, Zagreb, 2003.
- IVAN PAVAO II., enciklika, *Ecclesia de Eucharistia*, Vatikan, 17. travnja 2003., u: Dokumenti 134, KS, Zagreb, 2003.
- IVAN PAVAO II., *Autobiografija*, Nakladni zavod matice Hrvatske, Zagreb, 2003.
- IVAN PAVAO II., *Prijeći prag nade*, Verbum, Split, 2009.
- IVAN PAVAO II., *Pisma svećenicima*, Verbum, Split, 2010.
- IVAN PAVAO II., *Dar i Otajstvo*, KS, Zagreb, 2006.
- IVAN PAVAO II., *Testament za treće tisućljeće*, Prometej, Zg, 2000.
- JOSEPH RATZINGER BENEDIKT XVI., *Ivan Pavao II. Moj ljubljani predhodnik*, prir. Elio Guerriero, Verbum, Split, 2008.
- KOŠIĆ, V., *Mariologija u misli Ivana Pavla II.*, u: Ivan Pavao II., poslanje i djelovanje, zbornik radova sa simpozija održanog u Zagrebu 24. Lipnja 2005., prir. I. Sabotić, Ž. Tanjić, G. Črpić, Zagreb, 2007., str. 169.-181.
- PAVAO VI., apostolska pobudnica, *Marialis cultus. O ispravnom štovanju Blažene Djevice Marije*, Vatikan, 2. veljače, u: Dokumenti 44, KS, Zagreb, 1994.
- PERIĆ, R., *Prikaz Enciklike Ivana Pavla II. o Blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve u hodu*, u: Crkva u svijetu, 22(1987.)1, str. 269.-284.
- RAGUŽ, I., *Hans Urs von Balthasar i Karl Rahner o Blaženoj djevici Mariji*, u: Bogoslovska smotra, 79 (2009.) 4, str. 813.-845.
- RAGUŽ, I., *Molitve Anzelma Canterburyjskoga Blaženoj Djevici Mariji i marijanska pobožnost danas*, u: Hercegovina franciscana, 7(2011.), str. 289.-301.
- RAHNER, K., *Marija, majka Gospodinova*, KS, Zagreb, 1990.
- RATZINGER, J., *Kći sionska*, Verbum, Split, 2008.
- SCHNEIDER, A., *Mariologija*, Teologija, Zagreb, 2008.

ŠVICARSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Marija. Pastoralno pismo*, Dokumenti,
br.94, KS, Zagreb

VESELY, E., *Mulieris Dignitatem-prikaz, odjeci i značenje*, u: *Obnovljeni Život*, 1989.,
str. 45.-47.

WEISSGERBER, A., „*Evi Ti Majke!*“, Provincijalat Družbe Isusove u Zagrebu,
Zagreb, 1987.

